

PRAĆENJE SOCIJALNE
UKLJUČENOSTI U REPUBLICI SRBIJI

INDIKATORI ZAPOSLENOSTI I TRŽIŠTA RADA

Vlada
Republike
Srbije

TIM
ZA SOCIJALNO UKLJUČIVANJE I
SMANJENJE SIROMAŠTVA

OP3C
Republički zavod
za statistiku

unicef

OKTOBAR 2017.

Praćenje socijalne uključenosti u Republici Srbiji – Indikatori zapošljavanja i tržišta rada

Izdavač:

Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva
Vlada Republike Srbije

Autor:

Dragan Đukić

Urednica:

Biljana Mladenović

Dizajn i priprema:

Dalibor Jovanović (prelom), Miloš Radulović (korice)

Vlada
Republike
Srbije

TIM
ZA SOCIJALNO UKLJUČIVANJE I
SMANJENJE SIROMAŠTVA

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra
**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

PODRŠKA: Izrada publikacije omogućena je sredstvima
Švajcarske agencije za razvoj i saradnju u okviru
projekta „Podrška unapređenju procesa socijalnog
uključivanja u Republici Srbiji”.

NAPOMENA: Ova publikacija ne predstavlja zvaničan stav Vlade Republike Srbije. Svi pojmovi upotrebljeni u publikaciji u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

SADRŽAJ

1.	SKRAĆENICE	2
2.	UVODNE NAPOMENE	4
3.	REZIME I METODOLOŠKI OKVIR ZA REVIZIJU INDIKATORA	5
3.1.	Rezime	5
3.2.	Metodološki okvir	7
3.2.1.	Ciljevi EU u oblasti socijalne zaštite i socijalne politike	8
3.2.2.	Strategija „Evropa 2020.“ i nacionalni okvir u dimenziji zapošljavanja i tržišta rada	10
3.2.3.	Vodeći principi za selekciju / reviziju indikatora	13
3.2.4.	Dalji razvoj portfolio indikatora	18
3.2.5.	Niske zarade i siromaštvo zaposlenih	19
3.2.6.	Uticaj mera aktivne politike zapošljavanja i sistema minimalnih zarada.....	21
4.	PREDLOG INDIKATORA	24
4.1.	Ključni indikatori	32
4.1.1.	Stopa rizika od siromaštva kod zaposlenih.....	32
4.1.2.	Stopa rizika od siromaštva kod domaćinstava sa vrlo niskom radnom aktivnošću .	34
4.1.3.	Stopa dugoročne nezaposlenosti	36
4.1.4.	Regionalna kohezija.....	38
4.1.5.	Mladi koji nisu zaposleni niti su u obrazovanju ili na obukama	39
4.1.6.	Stopa zaposlenosti starijih.....	41
4.1.7.	Racio zapošljavanja pripadnika osetljivih grupa	42
4.1.8.	Stopa participacije osetljivih grupa u aktivnim merama tržišta rada	44
5.	ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE	46
6.	LITERATURA	50

1. SKRAĆENICE

AROP – Stopa rizika od siromaštva / At risk poverty rate

AROPE – U riziku od siromaštva i socijalne isključenosti / At risk of poverty or social exclusion

AŽS – Anketa o životnom standardu

BDP – Bruto domaći proizvod

CROSO – Centralni registar obveznika socijalnog osiguranja

DG Employment – Generalni direktorat za zapošljavanje, socijalna pitanja i inkluziju / Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion

EK – Evropska komisija / European Commission

EPSCO – Savet za zapošljavanje i socijalnu politiku, zdravstvo i zaštitu potrošača / Employment, Social Policy, Health and Consumer Affairs Council

ESF – Evropski socijalni fond / European Social Fund

ESPN – Evropska mreža socijalne politike / European Social Policy Network

ESRP – Program reformi politike zapošljavanja i socijalne politike / Employment and Social Policy Reform Programme

EU – Evropska unija / European Union

Evropa 2020. – Strategija pametnog, održivog i inkluzivnog rasta / European Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth

EVROSTAT – Zavod za statistiku Evropske unije

ICT – Informaciono-komunikacione tehnologije / Information Communication Technologies

ILO – Međunarodna organizacija rada / International Labour Organization

ISCED – Međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja / International Standard Classification of Education

ISCO – Međunarodna standardna klasifikacija zanimanja / International Standard Classification of Occupations

ISG – Podgrupa za indikatore/ Indicators Sub-group

LFS – Anketa o radnoj snazi / Labour Force Survey

MDG – Milenijumski razvojni ciljevi / Millennium Development Goals

MOR – Međunarodna organizacija rada

MRZBSP – Ministarstvo za rad, zapošljavanje, socijalna i boračka pitanja

MSP – Sektor malih i srednjih preduzeća

NAPZ – Nacionalni akcioni plan zapošljavanja

NEET – Procenat mladih koji nije zaposlen niti se obrazuje ili obučava / Young people not in employment, education or training

NSZ – Nacionalna služba za zapošljavanje

NUTS – Nomenklatura prostornih jedinica za statistiku / Nomenclature des unités territoriales statistiques

OECD – Organizacija za evropsku saradnju i razvoj / Organisation for Economic Co-operation and Development

OMC – Open Method of Coordination

RS – Republika Srbija

RZS – Republički zavod za statistiku

SDG – Ciljevi održivog razvoja / Sustainable Development Goals

SDSN – Mreža za održivi razvoj / Sustainable Development Solutions Network

SILC – Anketa o prihodima i uslovima života / Survey on Income and Living Conditions

SPC – Odbor za socijalnu zaštitu / Social Protection Committee

SPPM – Monitoring postignuća u socijalnoj zaštiti / Social Protection Performance Monitor

UN – Ujedinjene nacije / United Nations

UNDP – Program Ujedinjenih nacija za razvoj / United Nations Development Programme

UNICEF – Fond Ujedinjenih nacija za decu / United Nations Children's Fund

YEM – Zapošljavanje i migracije mladih / Youth Employment and Migrations

2. UVODNE NAPOMENE

Referentni okvir za reviziju indikatora za oblast zaposlenosti prevashodno su predstavljala dokumenta na nivou EU i međunarodnih organizacija poput UN-a, MOR-a i OECD-a i promene koje su u pogledu razvoja indikatora za navedenu oblast nastale u poslednjim godinama. Kao ključni dokumenti za praćenje zaposlenosti izdvajaju se radovi relevantnih stručnih tela EU i UN: Odbora za socijalnu zaštitu i Evropske mreže za socijalnu politiku kao organa Evropske komisije, odnosno Mreže za održivi razvoj u okviru UN. Za identifikaciju nacionalno specifičnih indikatora korišćena su strateška dokumenta poput: Programa reformi politike zapošljavanja i socijalne politike i Strategije zapošljavanja i Nacionalnog izveštaja o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva. Pri tome, analitički ugao posmatranja različitih aspekata zaposlenosti i nezaposlenosti sveden je na one indikatore koji imaju veći nivo relevantnosti za praćenje socijalne isključenosti i siromaštva. U tom kontekstu, značajni pokazatelji efikasnosti politike zapošljavanja, u širem smislu, poput socijalnog dijaloga ili zarada prema sektorima ekonomskih aktivnosti, nisu uzimani u obzir. U cilju provere relevantnosti kriterijuma za izbor indikatora obavljeno je pet konsultacija sa stručnjacima iz oblasti politike zapošljavanja i socijalne politike, a dobijena mišljenja i sugestije su značajno doprineli definisanju liste indikatora. Na nivou Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja konsultacije su obavljene sa Ljiljanom Džuver, pomoćnikom ministra za oblast zapošljavanja; Dragicom Ivanović, načelnikom Odeljenja za aktivnu politiku zapošljavanja i Jelenom Vasić, šefom Odseka za mere aktivne politike zapošljavanja. Za specifične oblasti i izazove u integraciji socijalne politike i politike zapošljavanja konsultacije su obavljene sa Nevenom Letić, nacionalnim ekspertom u okviru projekta „Podrška sprovođenju Programa reformi politike zapošljavanja i socijalne politike u Republici Srbiji sa fokusom na politiku zapošljavanja i povećanju zapošljivosti mladih“, podržanog od strane Švajcarske agencije za razvoja i saradnju; a za problematiku analize tržišta rada i statistike zaposlenosti konsultacije su obavljene sa Svetlanom Aksentijević, višim savetnikom u Republičkom sekretarijatu za javne politike.

3. REZIME I METODOLOŠKI OKVIR ZA REVIZIJU INDIKATORA

3.1. Rezime

Osnovna svrha razvoja indikatora za zaposlenost se ogleda u tome da se na osnovu seta indikatora relevantnih za praćenje siromaštva i socijalne isključenosti mogu blagovremeno preduzimati različite mere u okviru javnih politika, a posebno politici zapošljavanja. Istovremeno, definisanje indikatora treba da omogući lakše praćenje stope rizika od siromaštva i socijalne isključenosti na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou prema socio-demografskim karakteristikama stanovništva, a naročito stanovništva u radnoj dobi kada je u pitanju dimenzija zapošljavanja. Pored potrebe za harmonizacijom indikatora sa standardima i zahtevima EU i međunarodnih organizacija, a u cilju izveštavanja i monitoringa socijalne politike i politike zapošljavanja, kao determinantu za reviziju predstavljaju i dostignuća u razvoju indikatora na nacionalnom nivou. Platforma za reviziju indikatora ogleda se u razvoju novih indikatora ili korigovanju postojećih, a na osnovu komparativne analize aktuelnih indikatora na nivou EU i njihove relevantnosti za nacionalnu politiku zapošljavanja i socijalnu politiku kao i analize postojećih indikatora iz ugla njihove relevantnosti za praćenje siromaštva i socijalne isključenosti na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou. Neophodnost prilagođavanja politike zapošljavanja i socijalne politike regionalnim i lokalnim specifičnostima tržišta rada nametnula je potrebu za razvojem novih ili redefinisanjem postojećih indikatora u pravcu veće relevantnosti za nivo okruga i opština. S obzirom na to da anketni izvori podataka poput podataka prikupljenih Anketom o radnoj snazi nemaju statističku pouzdanost ili uopšte ne prate različite aspekte zaposlenosti i nezaposlenosti do nivoa okruga ili opština, pa čak ni kada je reč o indikatorima opštijeg tipa i manjeg stepena relevantnosti za praćenje siromaštva i socijalne isključenosti, predloženi su novi indikatori koji se baziraju na administrativnim izvorima podataka, odnosno podataka iz Nacionalne službe za zapošljavanje i Centralnog registra obveznika socijalnog osiguranja. Uz sva ograničenja u pogledu reprezentativnosti administrativnih podataka, naročito kada su u pitanju grupe stanovništva koje imaju veći rizik siromaštva i socijalne isključenosti, poput Roma, ovakav pristup je trenutno jedini moguć za praćenje različitih aspekata tržišta rada i zapošljavanja na nižim nivoima administrativnog organizovanja, a naročito kada je u pitanju dostupnost mera i programa politike zapošljavanja za najranjivije kategorije nezaposlenih lica, uključujući i korisnike novčane socijalne pomoći. Predloženi indikatori koji se oslanjaju na administrativne izvore i Anketu o radnoj snazi omogućavaju praćenje pojava na kvartalnom nivou, što povećava njihovu relevantnost za vođenje javnih politika i preduzimanje korektivnih mera na osnovu izvršenog monitoringa tokom godine.

U kontekstu napred navedenog, predloženo je 28 indikatora za zaposlenost od čega je 9 novih ili 32% od ukupnog broja i to: stopa formalne i neformalne zaposlenosti kod mladih, rad sa nepunim radnim vremenom zbog nege, zaposleni sa niskim zaradama, učešće zaposlenih prema vrsti

ugovora o radu, regionalna distribucija administrativne stope dugoročne nezaposlenosti, regionalna distribucija administrativne stope formalne zaposlenosti, racio zapošljavanja pripadnika osetljivih grupa kao i pokrivenost nezaposlenih merama tržišta rada i prelazi iz nezaposlenosti koji su ranije korišćeni na nivou sekundarnih analiza. Predloženi indikatori koji se oslanjaju na anketne izvore, kompatibilni su sa dostignućima u razvoju indikatora na nivou EU, dok su indikatori koji se mogu na osnovu administrativnih izvora pratiti do nivoa okruga i opština predloženi zbog potrebe za prilagođavanjem politike zapošljavanja lokalnim specifičnostima tržišta rada. Pored toga, kao posebni, ali ne i novi, izdvojeni su sledeći indikatori: stopa rizika od siromaštva kod zaposlenih, stopa rizika od siromaštva u domaćinstvima sa veoma niskim intenzitetom ekonomske aktivnosti, učešće samozaposlenih bez zaposlenih i pomažućih članova domaćinstva u ukupnoj zaposlenosti (kao često „ranjivi“ oblik zaposlenosti) i zaposleni u industriji u odnosu na ukupan broj zaposlenih (kao radno intenzivnijoj i produktivnijoj grani prema preporukama UN organizacija). Ovi indikatori su se do sada mogli izdvojiti iz širih indikatora kao što je status na tržištu rada, strukture zaposlenih prema profesionalnom statusu ili sektorske strukture zaposlenih. Ovakav trend je u skladu sa razvojem indikatora za Milenijumske ciljeve UN-a. Dosadašnji indikator rada sa nepunim radnim vremenom (15 časova nedeljno) je zamenjen sa nedobrovoljnim radom sa nepunim radnim vremenom. Polazeći od toga da je za Republiku Srbiju karakteristična visoka stopa dugoročne nezaposlenosti (četvorostruko veća u odnosu na prosek EU) kao i visoko učešće zaposlenih u neformalnoj ekonomiji predloženi su indikatori: stopa dugoročne nezaposlenosti i učešće neformalne zaposlenosti, koji su i do sada postojali, ali i novi indikatori kao što su učešće dugoročno nezaposlenih u ukupnom broju nezaposlenih, stopa veoma duge zaposlenosti i učešće dugoročne neformalne zaposlenosti. Izraženost ovih pojava omogućava praćenje i na osnovu dva predložena indikatora, a uvođenjem dodatna tri se ne bi značajno dobilo u analitičkom smislu kada su u pitanju siromaštvo i socijalna isključenost. Pored navedenih, nije predložen indikator broja nezaposlenih koji nisu prijavljeni na evidenciju NSZ, iz razloga što pristupačnost merama aktivne politike zapošljavanja bolje meri indikator stope participacije osetljivih grupa u aktivnim merama tržišta rada kao i broj odobrenih kredita za pokretanje posla, iz razloga što nema direktnu korelaciju sa rizikom od siromaštva i socijalnom isključenošću i ne javlja se u konsultovanim izvorima na nivou EU. Pored stope dugoročne nezaposlenosti i učešća neformalne zaposlenosti zadržani su i sledeći indikatori: stopa nezaposlenosti, stopa zaposlenosti, stopa zaposlenosti starijih, stopa aktivnosti, regionalna kohezija, učešće mladih koji nisu zaposleni niti su u obrazovanju i obuci (NEET), učešće nezaposlenih koji su odustali od traženja posla (prikrivena nezaposlenost), stopa rizika od siromaštva prema najčešćem statusu na tržištu rada, stopa rizika od siromaštva prema nivou radnog intenziteta domaćinstva i izdvajanja za nezaposlenost. Navedeni indikatori se nalaze i u dokumentima EU i organizacija UN. Indikator koji se odnosi na zaposlenost imigranata, iako se nalazi u pomenutim dokumentima, nije predložen jer Republika Srbija za sada nije zemlja imigracija i beznačajan broj imigranata traži azil tako da se uvođenjem ovog indikatora ne bi u smislu upotrebne vrednosti dobilo mnogo. Umesto indikatora učešća nezaposlenih mladih u populaciji

mladih koji postoji u okviru SPPM-a, predložen je UN indikator: stopa formalne i neformalne zaposlenosti kod mladih, koji bolje odražava položaj mladih na tržištu rada u našoj zemlji.

Od 28 predloženih indikatora izdvojeno je 8 ključnih ili sveobuhvatnih indikatora. Prilikom opredjeljivanja za ključne indikatore pošlo se od sledećih principa: a) da su značajni za praćenje onih aspekata zaposlenosti koji su relevantniji za problematiku siromaštva i socijalne isključenosti; b) da su kompatibilni sa EU okvirom poput indikatora za monitoring postignuća (SPPM); c) da obuhvataju različite dimenzije, poput socijalnih posledica situacije na tržištu rada, aktivnog starenja, isključenosti mladih i dostupnosti mera za integraciju. Kako bi se podigao nivo relevantnosti predloženih sveobuhvatnih indikatora iz anketnih izvora podataka za nivo okruga i opština, predloženo je da se za dublje analize koriste i komplementarni indikatori iz administrativnih izvora podataka koji se odnose na praćenje dugoročne nezaposlenosti i zaposlenosti, uključujući i starije, do nivoa okruga i opština.

Kao ključne preporuke u delu unapređenja sistema za praćenje siromaštva i socijalne isključenosti kroz dimenziju zaposlenosti izdvajaju se: a) unapređenje anketnih izvora podataka, a pre svega Ankete o radnoj snazi na način koji omogućava prikupljanje i reprezentativnost podataka o različitim aspektima zaposlenosti do nivoa okruga i opština, kao i za osetljive kategorije stanovništva u radnoj dobi poput Roma ili osoba sa invaliditetom; b) unapređenje administrativnih izvora podataka u delu koji se odnosi na zaposlenost i to prevashodno kroz baze Centralnog registra obveznika socijalnog osiguranja u delu koji se odnosi na zaposlenost prema socio-demografskim karakteristikama osiguranika i pripadnika grupa sa većim rizikom od siromaštva, poput Roma, samohranih roditelja i sl; kao i unapređenje statistike zarada za zaposlene.

3.2. Metodološki okvir

Godine 2001. Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) osnovao je Podgrupu za indikatore (ISG) za pružanje tehničke i analitičke podrške, naročito u pogledu indikatora. Uloga ISG je da razvije i definiše EU socijalne indikatore za praćenje napretka zemalja članica prema zajednički dogovorenim ciljevima EU za socijalnu zaštitu i socijalnu inkluziju; da izvrši analitički rad na osnovu dogovorenih indikatora i razvije analitičke okvire za podršku politika i da doprinese poboljšanju socijalne statistike na nivou EU, naročito kroz razvoj statistike EU o prihodima i uslovima života (EU-SILC¹). Lista EU socijalnih indikatora je kontinuirano poboljšavana kako su se statistika i potrebe za prikupljanjem podataka razvijale. Glavna svrha razvoja indikatora se ogleda u potrebi za monitoringom napretka u realizaciji seta ciljeva za socijalnu zaštitu i socijalnu inkluziju².

¹ Eurostat (2014): EU-SILC - Working Paper with the Description of the 'Income and Living Conditions Dataset'.

² SPC, Indicators Sub-group (2015): Portfolio of EU Social Indicators for the Monitoring of Progress Towards the EU Objectives for Social Protection and Social Inclusion.

2012. godine, SPC je usvojio konceptualni predlog za novi instrument „Monitoring postignuća u socijalnoj zaštiti – SPPM” (Social Protection Performance Monitor) koji bi trebalo da doprinese jačanju praćenja socijalne situacije i razvoja politika socijalne zaštite u EU. Kao opšti cilj SPPM-a se navodi jačanje i podrška koordinaciji socijalnih politika i multilateralni nadzor. U tom kontekstu, SPPM se kao instrument koristi za različite zadatke SPC-a tokom godine uključujući i izveštavanje, za multilateralna i tematska praćenja i nadzor, a posebno za proces monitoringa socijalnih dimenzija „Evropa 2020“, pri čemu je čvrsto utemeljen na indikatorima razvijenim od strane ISG, ali uz korišćenje nacionalnih podataka i informacija koje su relevantne za bolje sagledavanje i monitoring socijalnih politika, što onemogućava mehanistički pristup u interpretacijama³.

U koncepcijskom smislu afirmacija modela „Paketa socijalnih ulaganja“ (Social Investment Package) od strane EU početkom 2013. godine, obuhvata više različitih dimenzija pa se u praktičnom smislu može govoriti o skupu mera i instrumenata politike koji se sastoji od investicija u ljudski kapital i jačanje kapaciteta ljudi da učestvuju u društvenom i ekonomskom životu. Kao multidimenzionalni metodološki konstrukt ili strateški pristup obuhvata politike za unapređenje ljudskog kapitala kroz adekvatno obrazovanje i negu u ranom detinjstvu, obrazovanje odraslih, podsticanje zapošljavanja žena i samohranih roditelja, mere aktivne politike zapošljavanja i druge mere usmerene na aktivaciju i olakšavanje pristupa tržištu rada tokom različitih životnih ciklusa⁴.

Kao jedan od prioritetnih pravaca delovanja u oblasti politike zapošljavanja u nacionalnim okvirima se navodi i jačanje međuresorne saradnje, a naročito putem uvođenja sistema integrisanih usluga iz oblasti obrazovanja, socijalne zaštite, zapošljavanja i brige o mladima, kako radi prevencije, tako i radi skraćivanja perioda već nastale nezaposlenosti teže zapošljivih kategorija stanovništva⁵. Ovako definisan prioritetni pravac delovanja je komplementaran sa preporukama Evropske komisije o aktivnoj inkluziji kao sveobuhvatnom strateškom pristupu koji obuhvata integraciju adekvatne novčane pomoći, inkluzivno tržište rada i pristup kvalitetnim uslugama⁶.

3.2.1. Ciljevi EU u oblasti socijalne zaštite i socijalne politike

Prvi ciljevi su dogovoreni 2001. godine, i u to vreme bili su ograničeni na set od 18 EU socijalnih indikatora u oblasti siromaštva i socijalne inkluzije (često nazivani i Laken indikatori prema mestu u Belgiji gde su usvojeni od strane šefova država). Tokom 2002. su dopunjeni ciljevima o penzijama a u 2004. ciljevima o zdravstvenoj i dugoročnoj nezi. Dogovoreni ciljevi EU o socijalnoj zaštiti i

³ Social Protection Committee (2012): Social Protection Performance Monitor (SPPM) – Methodological Report by the Indicators Sub-group of the Social Protection Committee.

⁴ European Social Policy Network (2014): Social Investment in Europe - A Study of National Policies, 2014.

⁵ Vlada Republike Srbije (2014): Drugi nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji – Pregled i stanje socijalne isključenosti i siromaštva za period 2011-2014. godine, sa prioritetima za naredni period.

⁶ European Commission (2016): Minimum Income Schemes in Europe – A study of National Policies 2015.

inkluziji evoluirali su tokom vremena, i oni koji trenutno podupiru saradnju EU u oblasti socijalne zaštite usvojeni su od strane Saveta ministara za zapošljavanje i socijalnu politiku, zdravstvo i zaštitu potrošača (EPSCO)⁷ i obuhvataju:

a) Opšte ciljeve za socijalnu zaštitu i inkluziju koji promovišu:

- Socijalnu koheziju, jednakost između muškaraca i žena i jednake mogućnosti za sve kroz adekvatan, finansijski održiv, adaptibilan i efikasan sistem politika socijalne zaštite i inkluzije;
- Efikasnu i uzajamnu interakciju između „Evropa 2020.“ ciljeva – pametan, održiv i sveobuhvatan rast;
- Dobro upravljanje, transparentnost i uključivanje zainteresovanih strana u izradu, implementaciju i praćenje politika.

b) Socijalnu inkluziju obezbeđivanjem:

- Pristupa svim resursima, pravima i uslugama potrebnim za participaciju u društvu i prevenciju isključenosti;
- Aktivne socijalne inkluzije svih, kako putem promocije učešća na tržištu rada tako i borbom protiv siromaštva i isključenosti;
- Usklađenosti relevantnih javnih politika, uključujući ekonomske, politike obrazovanja i obuka i programe strukturnih fondova (naročito ESF); i
- Uključenosti relevantnih aktera kao i lica koja su doživela siromaštvo.

c) Adekvatne i održive penzije;

d) Pristupačnost kvalitetnoj i održivoj zdravstvenoj i dugoročnoj nezi;

e) Ulaganje u decu (tematski portfolio).

U okviru nastojanja da se na godišnjem nivou identifikuju pozitivni i negativni socijalni trendovi na nivou EU, u okviru SPPM-a (Monitoring postignuća u socijalnoj zaštiti) definisani su ključni indikatori i kontekstualne informacije. Korišćeni indikatori treba da omoguće celovit pogled na glavne promene u socijalnoj sferi unutar EU i aktuelne trendove u odnosu na 2008. godinu, kao baznu godinu za proces monitoringa za socijalne aspekte strategije „Evropa 2020“. Lista sveobuhvatnih

⁷ SPC (2011): Reinigorating the Future of the Social Open Method of Coordination (OMC) in the Context of the Europe 2020 Strategy“. Council of EU, Brussels.

indikatora definisana od strane ISG-a (Podgrupa za indikatore) poslužila je kao osnova za ključne indikatore u okviru SPPM-a⁸.

U okviru smernica za sadržaj i metodološki pristup za prvi tematski izveštaj o socijalnim investicijama (2014.) od strane nezavisnih eksperata u okviru Evropske mreže socijalne politike definisano je više indikatora relevantnih za praćenje podrške roditeljima za participaciju na tržištu rada, podrške za razvoj u ranom detinjstvu i mera za rešavanje socijalne isključenosti i isključenosti sa tržišta rada. Po svojoj tipologiji, indikatori se mogu podeliti na indikatore koji se odnose na finansiranje i indikatore koji se odnose na ishode⁹.

3.2.2. Strategija „Evropa 2020.“ i nacionalni okvir u dimenziji zapošljavanja i tržišta rada

Usvajanjem Strategije „Evropa 2020.“¹⁰ za pametan, održiv i inkluzivan rast, socijalni indikatori dobijaju na značaju a pored zapošljavanja, inovacija, obrazovanja i klime/energije, socijalna inkluzija predstavlja jedan od prioriteta u politikama do 2020. godine. Ovo uključuje i ambiciozan cilj za smanjenje populacije u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti za 20 miliona do 2020, u poređenju sa 2010, kao baznom godinom. Ovaj cilj je jedan od tri integrisana cilja (zajedno sa zapošljavanjem i obrazovanjem) koji treba da doprinese ostvarenju inkluzivnog rasta definisanog kao izgradnja kohezivnog društva u kome su ljudi u stanju da anticipiraju i upravljaju promenama i samim tim aktivno participiraju u društvu i ekonomiji.

Stanovništvo u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROE) procenjuje se na osnovu kombinacije tri indikatora – stope rizika od siromaštva (AROP), stope materijalne deprivacije (oskudice) i učešćem lica koja žive u domaćinstvima bez zaposlenih odnosno sa vrlo niskom radnom aktivnošću. Na ovaj način proširuje se prvobitni koncept finansijskog siromaštva na neke važne nenovčane aspekte siromaštva i isključenosti sa tržišta rada. Prepoznavanjem višedimenzionalnosti pristupa u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti ujedno se stvaraju mogućnosti da se sagledaju različitosti situacija i prioriteta u EU i šire. U metodološkim napomenama Evrostata za stopu rizika od siromaštva navodi se da indikator ne meri siromaštvo ili bogatstvo već nizak dohodak u poređenju sa drugima, što nužno ne znači nizak životni standard.

Različite oblasti Strategije organizovane su oko „evropskog semestra“, koji počinje svake godine identifikovanjem ključnih ekonomskih izazova i prioriteta od strane Evropske komisije, na osnovu

⁸ European Commission (2015): Social Protection Performance Monitor (SPPM) Dashboard Results. EU Luxembourg.

⁹ European Social Policy Network (2014): Social Investment in Europe - A Study of National Policies.

¹⁰ European Commission (2010): Europa 2020, A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth.

čega države članice zatim izrađuju programe nacionalnih reformi i stabilizacije u kojima definišu akcije koje će preduzeti. Ovi programi se potom procenjuju od strane Evropske komisije na osnovu čega se za svaku od zemalja daju određene preporuke. Iako je većina preporuka fokusirana na zapošljavanje i ekonomske reforme, sve veći deo njih se takođe bavi pitanjima socijalne zaštite i inkluzije. Mehanizam za nadzor i sprovođenje stupio je na snagu u decembru 2011. godine kao deo takozvanog „paketa šest zakona“ koji ojačava ekonomsko upravljanje u EU. Procedura za identifikaciju makroekonomske neravnoteže oslanja se na sistem ranog upozoravanja koji se sastoji od 11 glavnih indikatora za praćenje spoljašnje i unutrašnje neravnoteže uključujući i stopu nezaposlenih kao i 26 pomoćnih indikatora koji obezbeđuju dodatne informacije o aspektima opšte makroekonomske situacije, uključujući stope nezaposlenosti mladih, stope dugoročne nezaposlenosti, procenat mladih ljudi koji nije zaposlen niti se obrazuje ili obučava. Međutim, ostavljena je sloboda državama da, uzimajući u obzir nacionalne prioritete i okolnosti, definišu nacionalne ciljeve za oblast siromaštva i socijalne isključenosti. Iako se većina zemalja opredelila za kompozitni indikator (AROPE) definisan strategijom „Evropa 2020.“, u pojedinim zemljama se izašlo iz opšteg okvira. Tako je, na primer, u Nemačkoj fokus kreatora politika na smanjenju dugoročne nezaposlenosti jer je prepoznata kao glavni uzročnik rizika od siromaštva i socijalne isključenosti kod stanovništva u radnoj dobi¹¹.

Ako posmatramo situaciju u Republici Srbiji, može se zaključiti da je dugoročna nezaposlenost značajno izražena, o čemu dovoljno ilustrativno govori podatak o četverostruko većoj stopi dugoročne nezaposlenosti u odnosu na prosek Evropske unije¹².

Najčešće zamerke na indikatore kojima se meri rizik siromaštva i socijalne isključenosti odnose se na to da oni zapravo ukazuju na nejednakost, a ne na siromaštvo. Drugim rečima, mera siromaštva je statistički osetljiva na nejednakost raspodele dohotka a neosetljiva na visinu i dinamiku dohotka, kako siromašnih, tako i celog društva¹³. Deo autora, sa kritičkim osvrtom na prirodu indikatora, smatra da veći akcenat treba posvetiti proučavanju različitih aspekata siromaštva putem longitudinalnih istraživanja, što bi omogućilo dublje sagledavanje tzv. dugoročne izloženosti riziku od siromaštva (po analogiji sa dugoročnom nezaposlenošću i negativnim posledicama koje ima po ličnost). U tom smislu se naglašava da treba zajedno posmatrati stopu izraženog rizika od siromaštva (definisano kao procenat lica koji je bio siromašan pre dve ili više godina) sa trenutnom stopom rizika od siromaštva¹⁴.

¹¹ European Social Observatory (2014): Putting the Fight Against Poverty and Social Exclusion at the Heart of the EU Agenda: A Contribution to the Mid-Term Review of the Europe 2020 Strategy, Research Paper No. 15.

¹² Vlada Republike Srbije (2014): Drugi nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji – Pregled i stanje socijalne isključenosti i siromaštva za period 2011-2014. godine, sa prioritetima za naredni period.

¹³ Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva (2014): Merenje siromaštva – teorijski koncepti, stanje i preporuke za Republiku Srbiju.

¹⁴ Vaalavuo, M. (2015): Poverty Dynamics in Europe: From What to Why. European Commission, Working Paper.

Nacionalna Strategija zapošljavanja za period 2011–2020. godine¹⁵ kao jedan od prioriteta postavlja unapređenje ljudskog kapitala i veće socijalno uključivanje i to prevashodno kroz obrazovne intervencije na tržištu rada, ekspanziju mera aktivne politike zapošljavanja i veće uključivanje pojedinaca i grupa koji se nalaze u stanju socijalne potrebe, uz različite mere iz sistema aktivne politike zapošljavanja, uključujući i funkcionalno osnovno obrazovanje za lica bez kvalifikacija. Fleksibilno postavljen nacionalni zakonski okvir omogućava kreatorima politike zapošljavanja da, u zavisnosti od kretanja na tržištu rada na godišnjem nivou, razvijaju nove mere ili prilagođavaju postojeće individualnim potrebama korisnika i tržišta rada, a posebno potrebama ranjivih grupa. Referentni okvir, u kome je najmanje 80% skupljih mera usmereno prema najranjivijim grupama (iz perspektive položaja na tržištu rada i dostupnosti usluga za teže zapošljiva lica), može se smatrati kvalitativnim zaokretom u odnosu na raniju praksu. Za nezaposlene osobe sa invaliditetom osmišljeni su posebni programi i mere za podsticanje zapošljavanja i profesionalnu rehabilitaciju koji se finansiraju iz posebnog budžetskog fonda. Opšte uzevši, u okviru Nacionalnog akcionog plana zapošljavanja (NAPZ) na godišnjem nivou pažnja se usmerava na one kategorije nezaposlenih lica koja su u fokusu EU dokumenata, uz uvažavanje karakteristika i specifičnosti nacionalnog tržišta rada. Polazeći od navedenog okvira i potrebe za dostupnošću mera aktivne politike zapošljavanja teže zapošljivih lica, u cilju prevencije socijalne isključenosti predložen je niz indikatora koji sa jedne strane omogućavaju bolje sagledavanje položaja nezaposlenih sa višom stopom rizika od isključenosti sa tržišta rada na nivou okruga ili opština, dok sa druge strane omogućavaju praćenje dostupnosti mera aktivne politike zapošljavanja, uključujući i posebne programe za osobe sa invaliditetom ili korisnike novčane socijalne pomoći. Indikatori poput regionalne distribucije administrativne stope dugoročne nezaposlenosti i (racio) zapošljavanja osetljivih grupa nezaposlenih omogućavaju bolje praćenje položaja navedenih grupa do nivoa okruga ili opštine, a indikatori poput pokrivenosti nezaposlenih merama tržišta rada i stope participacije osetljivih grupa u merama aktivne politike zapošljavanja omogućavaju praćenje dostupnosti pojedinih programa. Ovakav pristup u razvoju i reviziji indikatora za posledicu treba da ima blagovremeno preduzimanje korektivnih mera u politici zapošljavanja i usmeravanje sredstava i programa prema najosetljivijim kategorijama nezaposlenih lica, posebno kada su u pitanju lokalni akcioni planovi zapošljavanja kao instrument politike zapošljavanja.

Tokom 2016, a prema strukturalnom modelu Strategije „Evropa 2020.“, usvojen je Program reformi politike zapošljavanja i socijalne politike (ESRP), kao glavni instrument za dijalog o nacionalnim prioritetima u oblasti socijalne politike i politike zapošljavanja. Na osnovu identifikovanih izazova na tržištu rada utvrđeni su sledeći ciljevi politike zapošljavanja: sprečavanje rasta nezaposlenosti; smanjenje opšte stope neaktivnosti i povećanje stope zaposlenosti; jačanje uloge politike

¹⁵ Nacionalna strategija zapošljavanja 2011-2020, “Službeni glasnik Republike Srbije”, broj 37/2011.

zapošljavanja; povećanja pristupa tržištu rada za Rome; smanjenje dualnosti na tržištu rada i unapređenje položaja mladih na tržištu rada.

U listi indikatora za praćenje realizacije ESRP-a se, pored smanjenja broja lica u riziku od siromaštva i adekvatnosti socijalne pomoći, navode i smanjenje stope nezaposlenosti i neaktivnosti, povećanje stope zaposlenosti, kao i smanjenje broja mladih koji nisu zaposleni niti su uključeni u obrazovanje i obuku.¹⁶

Polazeći od stope rizika od siromaštva, ili socijalne isključenosti, kao jednog od glavnih pokazatelja za praćenje strategije „Evropa 2020.“, identifikovani su trendovi prema kojima zaposlenje znatno smanjuje rizik siromaštva (ali je kvalitet zaposlenja ključni faktor za izlazak iz siromaštva); nezaposlenost značajno povećava rizik siromaštva, a niže obrazovani imaju natprosečnu stopu rizika od siromaštva. Kao ključni ciljevi definišu se i povećanje obuhvata i unapređenje adekvatnosti novčanih davanja, aktivna inkluzija, povećanje podrške porodici, unapređenje sistema dugotrajne nege, unapređenje kvaliteta usluga i povezivanje centara za socijalni rad sa drugim institucijama koje su od značaja za socijalnu inkluziju.

3.2.3. Vodeći principi za selekciju / reviziju indikatora

Podgrupa za indikatore (ISG)¹⁷ dogovorila je širok zajednički metodološki okvir za razvoj socijalnih indikatora EU. Ovaj okvir temelji se na metodološkim principima dogovorenim za portfolio u Lakenu. Međutim, on odstupa od originalnog okvira na dva načina: izbor indikatora nije ograničen na indikatore ishoda i uvodi se određena fleksibilnost kroz uključivanje nacionalnih indikatora, na osnovu dogovorenih definicija i pretpostavki. Izbor pojedinačnih indikatora treba, u principu, da bude vođen sledećim setom minimalnih metodoloških kriterijuma:

- Indikator treba da uhvati suštinu problema jasnom i prihvaćenom normativnom interpretacijom;
- Indikator treba da bude statistički validan;
- Indikator treba da obezbedi dovoljan nivo uporedljivosti između zemalja, što se postiže uz upotrebu međunarodno primenjenih definicija i standarda za prikupljanje podataka;
- Indikator treba da se gradi na raspoloživim osnovnim podacima, i mora biti blagovremeno podložan reviziji;

¹⁶ Vlada Republike Srbije (2016): Program reformi politike zapošljavanja i socijalne politike u procesu pristupanja EU.

¹⁷ SPC, Indicators Sub-group (2015): Portfolio of EU Social Indicators for the Monitoring of Progress Towards the EU Objectives for Social Protection and Social Inclusion.

- Indikator treba da bude osetljiv na intervencije politike, ali ne i podložan manipulaciji.

Dosadašnja iskustva u razvoju indikatora od strane ISG-a¹⁸ su, međutim, pokazala da specifične informacije mogu biti od suštinskog značaja za objektivno praćenje i sagledavanje ključnih dimenzija dogovorene politike, a da nisu zadovoljeni svi kriterijumi za izbor indikatora (npr: uporedivost, normativna vrednost). U cilju prevazilaženja ovog problema na nivou ISG-a je dogovoren metodološki okvir za korišćenje indikatora i statističkih podataka uključenih u portfolio EU socijalnih indikatora. Sledeće kategorije imaju za cilj da ukažu i upozore korisnika na specifičnu svrhu i ograničenja svakog od indikatora na listi¹⁹ :

- *Indikatori EU* doprinose komparativnoj proceni država članica u pogledu napretka ka zajedničkim ciljevima u oblasti socijalne zaštite i socijalne inkluzije. Ovi pokazatelji se mogu odnositi i na praćenje napretka u realizaciji ciljeva;
- *Nacionalni indikatori* su zasnovani na dogovorenim definicijama i pretpostavkama koje pružaju ključne informacije za procenu napretka država članica u vezi sa određenim ciljevima, ali ne omogućavaju direktno poređenje između zemalja i nemaju nužno jasno normativno tumačenje. Ovi pokazatelji su posebno pogodni za merenje obima i prirode intervencija u politikama i treba ih interpretirati na osnovu relevantnih objašnjenja (definicija, reprezentativnosti, pretpostavki i sl);
- *Kontekstualne informacije*: svaka portfolio analiza treba da se proceni u svetlu konteksta ključnih informacija, a pozivajući se na prošlost, i gde je to relevantno, buduće trendove. Lista predloženih kontekst informacija je indikativna i ostavlja prostor za druge informacije koje mogu biti relevantniji i bolji okvir za razumevanje nacionalnog konteksta.

U analitičkom portfolioju za socijalnu inkluziju pravi se razlika između primarnih i sekundarnih pokazatelja. Primarni indikatori su ograničeni na broj vodećih indikatora koji pokrivaju široke oblasti i najvažnije elemente koji dovode do socijalne isključenosti. Sekundarni indikatori bliže opisuju prirodu problema ili pojave koju mere primarni indikatori, ili opisuju druge dimenzije problema ili pojave.

U okviru svakog portfolioja, zarad racionalizacije, predloženo je smanjenje broja osnovnih EU i nacionalnih indikatora po principu kompozitnih indikatora koji pokrivaju sve bitne dimenzije definisanih ciljeva.

¹⁸ European Commission, Employment, Social Affairs and Equal Opportunities DG (2008): Portfolio of Overarching Indicators and Streamlined Social Inclusion, Pensions, and Health Portfolios.

¹⁹ SPC, Indicators Sub-group (2015): Portfolio of EU Social Indicators for the Monitoring of Progress Towards the EU Objectives for Social Protection and Social Inclusion.

Analizom navedenih portfolija moguće je izdvojiti sledeće indikatore koji su relevantni za tržište rada i zaposlenost:

- *U okviru portfolija za sveobuhvatne ciljeve* na nivou primarnih indikatora prepoznati su: domaćinstva sa niskim intenzitetom radne aktivnosti, zaposlenost starijih radnika, siromaštvo zaposlenih, participacija na tržištu rada i regionalna kohezija; dok se na nivou kontekstualnih informacija izdvajaju stopa zaposlenosti, stopa nezaposlenosti i stopa dugoročne nezaposlenosti.
- *U okviru portfolija za ciljeve u oblasti socijalne inkluzije* na nivou primarnih indikatora izdvajaju se stopa dugoročne nezaposlenosti, domaćinstva sa veoma niskim intenzitetom radne aktivnosti, zapošljavanje imigranata, zaposleni sa rizikom od siromaštva; dok se na nivou sekundarnih indikatora izdvajaju lica koja žive u domaćinstvima bez zaposlenih.
- *U okviru portfolija za ciljeve u oblasti penzija i aktivnog starenja* na nivou primarnih indikatora izdvajaju se stopa zaposlenosti kod starijih i trajanje radnog veka (zamena za prosečne godine izlaska sa tržišta rada).
- *U okviru portfolija za ciljeve u oblasti ulaganja u decu* na nivou primarnih ciljeva moguće je izdvojiti učešće mladih koji nisu u obrazovanju ili na obukama niti su zaposleni; dok se na nivou kontekstualnih informacija izdvajaju uticaj roditeljstva na zapošljavanje i rad sa nepunim radnim vremenom zbog nege dece.

Prepoznajući značaj EU portfolija za socijalne indikatore, posebno portfolija za sveobuhvatne ciljeve, u okviru SPPM-a se za praćenje trendova u relevantnim oblastima socijalne politike polazi od napred navedenih indikatora ISG-a. Kao ključni indikatori²⁰ najvišeg stepena relevantnosti i opštosti kada je reč o oblasti zaposlenosti, u okviru različitih dimenzija izdvajaju se:

- „Evropa 2020.“ – učešće stanovništva u domaćinstvima sa veoma niskom radnom aktivnošću;
- *Efikasnost sistema socijalne zaštite* – stopa rizika od siromaštva u domaćinstvima sa veoma niskom radnom aktivnošću;
- *Socijalne posledice situacije na tržištu rada*: a) stopa rizika od siromaštva kod zaposlenih, b) stopa dugoročne nezaposlenosti;
- *Isključenost mladih* – racio nezaposlenosti kod mladih;
- *Aktivno starenje* – stopa zaposlenosti kod starijih.

U okviru kontekstualnih informacija, a u vezi sa dimenzijom participacije na tržištu rada, izdvajaju se sledeći indikatori: stopa aktivnosti, stopa zaposlenosti i stopa nezaposlenosti. U okviru izveštaja

²⁰ Social Protection Committee (2012): Social Protection Performance Monitor (SPPM) – Methodological Report by the Indicators Sub-group of the Social Protection Committee.

o postignutim rezultatima (2008-2013.) kroz ključne indikatore analizira se i učešće mladih koji nisu zaposleni niti učestvuju u obrazovanju ili obukama.²¹

U okviru aktivnosti ESPN, a za potrebe praćenja i razvoja socijalnih investicija, zaposlenost, nezaposlenost i aktivne mere tržišta rada zauzimaju značajno mesto. U okviru politika za podršku roditeljima za participaciju na tržištu rada izdvajaju se indikatori: učešće žena u nedobrovoljnom radu sa nepunim radnim vremenom i stopa zaposlenosti majki maloletne dece²² (kao indikatori ishoda i konteksta²³). Mere za rešavanje socijalne isključenosti i isključenosti sa tržišta rada sadrže sledeće indikatore relevantne za zaposlenost i nezaposlenost: stopa rizika od siromaštva prema najčešćem statusu na tržištu rada (zaposleni, nezaposleni i neaktivni), stopa nezaposlenosti, stopa dugoročne nezaposlenosti, obuhvat nezaposlenih naknadama za slučaj nezaposlenosti, obuhvat nezaposlenih aktivnim merama tržišta rada i učešće odraslih nezaposlenih u programima obrazovanja i obuka²⁴ (kao indikatori ishoda, odnosno ishoda/konteksta kod stopa nezaposlenosti). Na nivou indikatora rashoda navode se: bruto troškovi po nezaposlenom u odnosu na BDP po glavi stanovnika za stanovništvo u radnoj dobi i izdvajanja za aktivne mere tržišta rada prema tipologiji mera (% BDP)²⁵. U analizama OECD-a, pored naknada koje lica primaju po osnovu nezaposlenosti, kao ključni indikatori navode se zaposlenost, nezaposlenost, veštine i uključivanje na tržište rada nakon školovanja.²⁶

Na nivou UN, Milenijumski razvojni ciljevi transformisani su (2015.) u Ciljeve održivog razvoja (SDG) i razvijaju se ili su već razvijeni indikatori za svaki od 17 opštih ciljeva. Osnovno metodološko načelo za oblikovanje SDG naglašava međusobnu povezanost između pojedinih ciljeva i integrisani program inkluzivnog razvoja²⁷. Posebno se naglašava da postoje značajne interakcije između razvojnih ciljeva i da se oni ne mogu efikasno sprovesti odvojeno jedan od drugog te ih stoga treba interpretirati u kontekstu tri dimenzije održivog razvoja: ekonomske, socijalne i ekološke. Sveobuhvatni MDG cilj iskorenjivanja ekstremnog siromaštva i gladi je evoluirao u SDG cilj: iskorenjivanja siromaštva u svim njegovim oblicima i svugde. Kao osnovni indikatori se navode učešće lica u ukupnoj populaciji sa prihodom manjim od 1,25 U.S. \$ dnevno (apsolutno siromaštvo), procenat populacije koja je ispod linije siromaštva prema nacionalnim definicijama, multidimenzionalni indeks siromaštva za merenje ključnih aspekata deprivacije i pokrivenost

²¹ European Commission (2015): Social Protection Performance Monitor (SPPM) Dashboard Results. EU Luxembourg.

²² European Social Policy Network (2014): Social Investment in Europe - A Study of National Policies.

²³ Social Protection Committee and the European Commission Services (2015): Social Protection Systems in the EU: Financing Arrangements and the Effectiveness and Efficiency of Resource Allocation.

²⁴ European Social Policy Network (2014): Social Investment in Europe - A Study of National Policies.

²⁵ Social Protection Committee and the European Commission Services (2015): Social Protection Systems in the EU: Financing Arrangements and the Effectiveness and Efficiency of Resource Allocation.

²⁶ OECD (2016): Education at a Glance- Social Indicators.

²⁷ Council of the Sustainable Development Solutions Network (2015): Indicators and a Monitoring Framework for the Sustainable Development Goals, United Nations.

odgovarajućeg dela populacije programima socijalne zaštite. U okviru inkluzivnog i održivog ekonomskog rasta, pune i produktivne zaposlenosti i prikladnih poslova za sve, kao posebnog cilja, navode se globalni monitoring indikatori: rast BDP (per capita), ratifikacija i primena fundamentalnih standarda Međunarodne organizacije rada i stopa formalne i neformalne zaposlenosti mladih. Kao komplementarni nacionalni indikatori navode se stopa siromaštva zaposlenih (2 U.S. \$ dnevno), učešće zaposlenih kod stanovništva u radnoj dobi 15–64, učešće neformalne zaposlenosti u ukupnoj zaposlenosti, učešće samozaposlenih koji nemaju zaposlene i pomažućih članova domaćinstva u ukupnoj zaposlenosti, procenat mladih ljudi koji nisu zaposleni niti u obrazovanju i obukama, prihodi domaćinstva i stopa rasta BDP po zaposlenom. U okviru cilja izgradnje fleksibilne infrastrukture, promovisanja inkluzivnog i održivog industrijskog razvoja i podsticanja inovacija kao nacionalno-komplementaran indikator definiše se i učešće zaposlenih u industriji. Indikator za prikladne poslove, kao i neki drugi indikatori, tek treba da se razviju²⁸.

Republika Srbija je prvi put u 2002. godini dobila podatke o siromaštvu po međunarodno priznatoj metodologiji. Proces prikupljanja statističkih podataka koji se odnose na siromaštvo započeo je sprovođenjem godišnje Ankete o životnom standardu (AŽS) sprovedene tokom 2002. i 2003. godine, a na zahtev Vlade Republike Srbije i uz stručnu pomoć Svetske banke. Na osnovu ovih podataka napravljena je Strategija za smanjenje siromaštva (2003)²⁹ u kojoj je u okviru prioriteta, u oblasti bržeg zapošljavanja naglasak bio na poboljšanju obrazovne i kvalifikacione strukture nezaposlenih i mladih, razvoju preduzetništva i MSP sektora; u oblasti socijalne zaštite na obuhvatu i visini socijalne pomoći; u oblasti zdravstvene zaštite akcenat je stavljen na posebne programe zaštite za najugroženije grupe, dok je u oblasti obrazovanja apostrofirao značaj usklađivanja obrazovanja sa potrebama tržišta rada i uključivanje ugroženih grupa u formalni sistem obrazovanja. U cilju praćenja³⁰ efekata Strategije i trendova kretanja siromaštva po raznim dimenzijama, definisan je set indikatora. Kao referentni okvir korišćeni su Milenijumski razvojni ciljevi, a od 2009. godine razvijeni su i redovno se prate indikatori socijalnog uključivanja. U okviru dimenzije zaposlenosti u dokumentu iz 2012. godine, „Praćenje socijalne uključenosti u Srbiji – pregled i trenutno stanje socijalne uključenosti u Srbiji na osnovu praćenja evropskih i nacionalnih pokazatelja (2016-2012)“ definisana su tri primarna i dva sekundarna pokazatelja usklađena na nivou EU kao i set od 14 nacionalno specifičnih pokazatelja, i to³¹:

- *Na nivou primarnih ciljeva:* regionalna kohezija, stopa dugoročne nezaposlenosti i lica koja žive u domaćinstvima bez zaposlenih;

²⁸ Council of the Sustainable Development Solutions Network (2015): Indicators and a Monitoring Framework for the Sustainable Development Goals.

²⁹ Vlada Republike Srbije (2003.): Strategija za smanjenje siromaštva u Srbiji.

³⁰ Vlada Republike Srbije (2007.): Drugi izveštaj o implementaciji Strategije za smanjenje siromaštva u Srbiji.

³¹ Vlada Republike Srbije (2012.): Praćenje socijalne isključenosti u Srbiji, i dopunjeno izdanje za period 2006-2012.

- *Na nivou sekundarnih ciljeva:* učešće dugoročno nezaposlenih u ukupnom broju nezaposlenih i stopa veoma duge nezaposlenosti;
- *Nacionalno specifični ciljevi:* stopa aktivnosti, stopa zaposlenosti, struktura zaposlenosti prema profesionalnom statusu, stopa zaposlenosti prema najčešćem statusu aktivnosti u posljednjoj godini, učešće zaposlenih sa manje od 15 časova nedeljno, radni intenzitet domaćinstva, učešće neformalne zaposlenosti, učešće dugoročne neformalne zaposlenosti, sektorska struktura zaposlenih, stopa nezaposlenosti, učešće nezaposlenih koji su odustali od traženja posla, učešće nezaposlenih koji nisu prijavljeni na evidenciju NSZ, učešće u programima aktivnog zapošljavanja i broj odobrenih kredita za pokretanje sopstvenog posla.

U okviru dokumenta iz 2014. godine „Drugi nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji 2011-2014.“ pored većine napred navedenih indikatora u okviru dimenzije zapošljavanja i tržišta rada razvijeni su i novi indikatori, poput izdvajanja za nezaposlenost mladih koji nisu zaposleni niti su u obrazovanju i obuci.

3.2.4. Dalji razvoj portfolio indikatora

Napred navedeni portfolio indikatori odražavaju trenutnu situaciju (2015. godina) u vezi sa dogovorenim pokazateljima za praćenje napretka u oblasti socijalne zaštite i socijalne politike. Lista indikatora i statistika kontinuirano se poboljšavaju u skladu sa razvojem potreba i politika. U tom kontekstu, SPC i ISG su već identifikovale oblasti u kojima je potreban dalji razvoj pokazatelja, što bi u perspektivi moglo dovesti do uključivanja drugih pokazatelja. U oblasti socijalne inkluzije sledeći indikatori su predmet daljeg razvoja i mogućeg naknadnog uključivanja u portfolio socijalne inkluzije³²:

- Indikator dečije oskudice;
- Pokrivenost olakšicama;
- Prosečne olakšice za domaćinstva sa rizikom od siromaštva nakon 6/12/24 meseca nezaposlenosti;
- Stopa rizika od siromaštva za domaćinstva u kojima je glavni izvor dohotka iz socijalnih transfera;
- Indikatori u vezi sa stanovanjem;
- Indkatori koji pružaju bolji uvid u dinamične aspekte socijalne situacije (prelazi iz jednog statusa u drugi, istrajnost i sl).

³² SPC, Indicators Sub-group (2015): Portfolio of EU Social Indicators for the Monitoring of Progress Towards the EU Objectives for Social Protection and Social Inclusion.

U oblasti zaposlenosti i situacije na tržištu rada naglašava se potreba za longitudinalnim pristupom u posmatranju pojava kako bi se dublje mogle sagledati pozitivne i negativne posledice kretanja na tržištu rada. Ova vrsta dinamizma se odnosi i na prelaze iz jednog statusa na tržištu rada u drugi u dužim vremenskim intervalima.

Razvoj statističkih instrumenata za praćenje različitih aspekata tržišta rada i zapošljavanja koji su relevantni za problematiku siromaštva i socijalne uključenosti na nivou lokala predstavljaju izazov kako u međunarodnim, tako i u nacionalnim okvirima. Trenutno je situacija u Srbiji takva da anketa o radnoj snazi nema reprezentativnost podataka o zaposlenosti i nezaposlenosti na nivou okruga ili opština pa je u tom smislu ograničena mogućnost monitoringa, razvoja i unapređenja politika relevantnih za smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti na lokalnom nivou. U nastojanju da se da skroman doprinos budućem razvoju anketnih i administrativnih izvora podataka na nivou okruga i opština predloženo je nekoliko novih indikatora koji omogućavaju praćenje položaja na tržištu rada osetljivih grupa za nivo okruga i opština, i to: za dugoročnu nezaposlenost, zaposlenost, zapošljavanje s evidencije nezaposlenih i za učešće osetljivih grupa u aktivnim merama tržišta rada.

3.2.5. Niske zarade i siromaštvo zaposlenih

U kontekstu daljeg razvoja indikatora može se reći da je za dosadašnji pristup karakteristično to što se bazira na konceptu domaćinstva a pojedinci sa stopom rizika od siromaštva su oni koji žive u domaćinstvima sa udruženim primanjima ispod 60% ekvivalentnog medijalnog nacionalnog prihoda domaćinstva u referentnoj godini. Ovakav pristup je ukorenjen u pretpostavci da su svi prihodi u domaćinstvu zajednički, a da članovi domaćinstva u njihovoj raspodeli učestvuju ravnopravno. U odsustvu jače argumentacije za alternativnom pretpostavkom ovo je ujedno i standardni način na koji se mere stope siromaštva u EU i šire, iako je u stvarnosti široko prihvaćeno da je pretpostavka za potpuno egalitarnom podelom prihoda u domaćinstvu nerealna i da se različiti izvori prihoda drugačije dele³³.

Kako Meulders i O'Dorchai (2013.) ističu, pretpostavka o objedinjavanju prihoda i njihovom ravnomernom deljenju vodi ka značajnom potcenjivanju siromaštva među ženama. Žene sa ograničenim zaradama često žive sa ljudima čiji ih prihodi vode iznad granice siromaštva, dok muškarci često žive sa ženama koje su manje ekonomski aktivne³⁴. Ako muškarci u praksi ne dele ravnomerno svoje prihode u domaćinstvima sa manje aktivnim ili neaktivnim ženama, postoje

³³ Centre for analysis of social exclusion, „Low pay and in-work poverty“, European Commission, 2016

³⁴ Ponthieux, S. (2009): The Working Poor as a Statistical Category: Methodological Difficulties and Exploration of a Notion of Poverty in Earned Income. Paris: INSEE.

šanse da se mnoge siromašne žene koje žive u domaćinstvima čiji su prihodi iznad praga siromaštva ne smatraju siromašnim. Definisanje siromaštva na osnovu pojedinačnog prihoda na prvi pogled bi razjasnilo situaciju. U poslednje vreme je urađeno i nekoliko studija za pojedine zemlje a pojedini autori ističu da, koristeći pojedinačne prihode, karakteristike zaposlenosti poput rada sa nepunim radnim vremenom ili na određeno vreme postaju ključne determinante siromaštva zaposlenih - tj. stope rizika od siromaštva³⁵. No, s druge strane ovakav pristup može rezultirati precenjivanjem siromaštva za nezaposlene ili zaposlene sa nepunim radnim vremenom u domaćinstvima u kojima se prihodi ravnomerno dele, pa u tom kontekstu čini se opravdanim da se siromaštvo i dalje definiše preko koncepta domaćinstva uz uvođenje zaposlenih sa niskim zaradama kao dodatnog indikatora na nivou nacionalno specifičnog indikatora.

Siromaštvo i socijalna isključenost često su povezani sa nezaposlenošću. Širom EU rizik siromaštva je oko četiri puta veći u odnosu na one koji su u 2014. radili. Ipak, na današnjem tržištu rada, posao nije uvek dovoljan da obezbedi pristojan život za radnike i njihove porodice. U mnogim državama EU, siromaštvo zaposlenih je u porastu, i javlja se kao kombinacija različitih faktora, uključujući niske plate, nizak radni intenzitet u domaćinstvima, nestabilnost radnog odnosa, nedovoljan rad sa nepunim radnim vremenom kao i sistem poreza i doprinosa koji opterećuju zarade a posebno niža primanja³⁶. Prema nekim analizama postoji globalan trend rasta siromaštva u populaciji zaposlenih. Tako na primer, oko 1/3 odraslih starosti od 18-64 godine koji su u riziku od siromaštva u EU su zaposleni, dok su u Velikoj Britaniji porodice bez zaposlenih u protekle tri decenije smanjile učešće u ukupnom broju radno sposobnog stanovništva sa rizikom od siromaštva sa 56% na 47%³⁷. U prilog tome govori i opšti trend kretanja zaposlenosti i siromaštva na nivou EU. Iskustvo iz perioda kada je dolazilo do poboljšanja na tržištu rada i rasta stope zaposlenosti pokazuje da ovaj trend nije praćen smanjenjem stope relativnog siromaštva, a jedan od glavnih razloga je rast polarizacije između „rada bogatih“ i „rada siromašnih domaćinstava“³⁸. Deo uzroka treba tražiti i u ekspanziji fleksibilnih oblika rada i nekvalitetnih poslova u prethodnim decenijama.

Prema izveštaju UN (2015.) o realizaciji Milenijumskih ciljeva za suzbijanje i iskorenjivanje siromaštva, navodi se da je u velikom broju zemalja najveći broj siromašnih u kategoriji stanovništva u radnoj dobi koji ili nemaju posao ili obavljaju slabo plaćene poslove sa niskim nivoom kvalifikacija, a naročito u poljoprivredi gde je radno angažovano oko 2/3 siromašnih. U mnogim zemljama u kojima su na raspolaganju mogućnosti za rad sa nepunim radnim vremenom, zaposleni su manje

³⁵ Meulders, D., O'Dorchai, S. (2013): The Working Poor: Too Low Wage or too Many Kids? American International Journal of Contemporary Research, Vol. 3 (No.7).

³⁶ Ray, K., Sissons, P., Jones, K., and Vegeris, S. (2014): Employment, Pay and Poverty: Evidence and Policy Review. York: Joseph Rowntree Foundation.

³⁷ Grzegorzewska, M., Thevenot, C. (2014): Working Age Poverty: What Policies Help People Finding a Job and Getting out of Poverty. Chapter 2 in European Commission, Employment and Social Developments in Europe 2013, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

³⁸ Cantillon, B. (2011): The Paradox of the Social Investment State: Growth, Employment and Poverty in the Lisbon Era. Journal of European Social Policy, 21(5): 432-449.

plaćeni po satu od drugih sa punim radnim vremenom, uz dominantno učešće poslova za koje se traži niskokvalifikovana radna snaga. Povećanje dostupnosti poslova visokog kvaliteta sa nepunim radnim vremenom trebalo bi da smanji siromaštvo zaposlenih bez potrebe za punim intenzitetom rada u domaćinstvima sa decom. Da bi se to postiglo, zakonodavstvo ima važnu ulogu.

Razlike između zemalja u učestalosti niskih plata uzrokovane su delimično razlikama u sastavu radne snage i strukturi zaposlenosti, a veće šanse za slabo plaćene poslove u odnosu na druge radnike imaju: žene, mladi, nisko-kvalifikovani radnici; osobe sa invaliditetom i pripadnici nacionalnih manjina. Takođe, kod nepunog radnog vremena, rada na određeno vreme i rada na povremenim poslovima su veće šanse za niže zarade u odnosu na rad sa punim radnim vremenom ili na neodređeno vreme. Pored toga, koncentracija niže plaćenih poslova nalazi se u određenim zanimanjima i delatnostima. Varijacija u rasprostranjenosti niskih zarada u određenim grupama i njihov broj na tržištu rada ima značajan uticaj na oblikovanje razlike u učestalosti niske plate između zemalja.

Opšte uzevši, viši nivo obrazovanja i veština stečenih kroz obrazovanje i obuku smanjuju rizik od nezaposlenosti³⁹ i od niskih zarada, ali se ne može govoriti o tome da viši nivo obrazovanja bezuslovno omogućava vertikalnu profesionalnu pokretljivost ka bolje plaćenim poslovima. Dobrim delom ovo zavisi od vrste i kvaliteta obrazovanja i obuke kojima slabo plaćeni radnici imaju pristup, kao i relevantnosti stečenih veština, a posebno kada se ne koriste usled dugoročne nezaposlenosti.

3.2.6. Uticaj mera aktivne politike zapošljavanja i sistema minimalnih zarada

Jedan od mehanizama sa mogućim pozitivnim uticajem na socijalnu inkluziju su i aktivne mere tržišta rada.

Aktivne mere tržišta rada mogu biti efikasne za smanjenje trajanja nezaposlenosti, a programi poput obuka po pravilu u dužim vremenskim intervalima imaju pozitivan uticaj na zapošljavanje, kvalitet poslova i visinu zarade, dok s druge strane, kratkoročno gledano, mogu prolongirati trajanje nezaposlenosti⁴⁰.

Rezultati studija evaluacije mera aktivne politike zapošljavanja sprovedenih u Republici Srbiji poslednjih godina mogu se rezimirati u okviru sledećih zaključaka. Mere usmerene na aktivno traženje posla nemaju velike neto efekte, skromnog su intenziteta, troškovno su efikasne i korisnije su za osobe nižeg nivoa obrazovanja. Programi obuka daju dugoročne pozitivne efekte, a najveće

³⁹ OECD (2016): Education at a Glance.

⁴⁰ McKnight, Duque, Rucci (2016): Creating More Equal Societies – What Works?, Evidence Review for DG Employment and Social Affairs.

neto efekte imaju programi obuka za poznatog poslodavca. Najjače direktne efekte imaju programi subvencionisanja zapošljavanja, koji su generalno skupi; stoga je zaključak da bi do zapošljavanja došlo i bez mera finansijske podrške. Međutim, ove mere imaju značajno mesto, naročito u situacijama potisnute tražnje za radom. Programi samozapošljavanja korisni su kao vid podrške i intenziviranja oporavka ponude rada, pre svega oporavak stope aktivnosti, a zatim i zaposlenosti. Programi javnih radova, u skladu sa međunarodnim iskustvom, imaju veće efekte kao vid radno-socijalne aktivacije nego kao sredstvo za poboljšanje zapošljivosti i zapošljavanja sa izuzetno jakim pozitivnim psihološkim uticajima na korisnike⁴¹.

Promocija aktivne inkluzije predstavlja opšti trend u razvoju politika zapošljavanja i aktivnih mera tržišta rada, a ovaj zaokret u pravcu integracije mera u oblasti socijalne zaštite i zapošljavanja karakterističan je i za našu zemlju, što je apostrofirano u strateškim dokumentima poput Programa reformi politike zapošljavanja i socijalne politike.

Komparativne analize veza između socijalnih davanja i mera aktivacije ukazuju na nekoliko barijera, a kao karakteristične i za situaciju u našoj zemlji navode se⁴²:

- Nedostatak kapaciteta, obuke i resursa u javnim službama za zapošljavanje;
- Nedovoljna finansijska sredstva za aktivne mere tržišta rada, što za posledicu ima ograničen obuhvat nezaposlenih lica;
- Nedostatak koordinacije između službi i „one stop shop“ pristupa u razvoju posebno prilagođenih programa integracije;
- Generalno, veći broj aktivnih mera tržišta rada namenjen je mladima i osobama sa višim obrazovnim nivoom u odnosu na korisnike socijalnih davanja;
- Nedostatak ICT veza između službi za zapošljavanje i centara za socijalni rad.

Do sličnih zaključaka došlo se i u okviru YEM projekta za Srbiju, a jedan od glavnih nalaza jeste da ne postoji dovoljna izgrađenost institucionalnih kapaciteta za integrisane usluge socijalne politike i politike zapošljavanja⁴³.

U postojećem okviru politike zapošljavanja i dokumentima na nacionalnom nivou, radno sposobni korisnici novčane socijalne pomoći spadaju u kategoriju teže zapošljivih i imaju prioritet prilikom uključivanja u mere aktivne politike zapošljavanja. Takođe, u sklopu reforme tržišta rada i aktivacije korisnika novčane socijalne pomoći, posebna pažnja biće usmerena ka utvrđivanju modaliteta za olakšavanje tranzicije korisnika novčane socijalne pomoći u formalne poslove, uključujući dalji

⁴¹ Vlada Republike Srbije (2016): Program reformi politike zapošljavanja i socijalne politike u procesu pristupanja EU.

⁴² European Commission (2013): Minimum Income Schemes in Europe - A Study of National Policies 2015.

⁴³ Youth Employment and Migration (2013): A Review of Practices from Joint Programmes of United Nations, ILO.

razvoj sistema aktivacije i kvaliteta usluga koje im se pružaju. U tom kontekstu je identifikovana i potreba za unapređenjem stručnog savetodavnog rada sa nezaposlenim licima, intenziviranjem saradnje razvojem usluga za poslodavce, kao i unapređenjem i diversifikacijom mera aktivne politike zapošljavanja.

Ovome treba dodati i sistem naknada za slučaj nezaposlenosti koji je utemeljen na pravu iz osiguranja za slučaj nezaposlenosti, što za posledicu ima nedovoljnu pokrivenost nezaposlenih sistemom naknada, a posebno mladih.

Jednu od glavnih mera intervencija za prevenciju rizika od siromaštva i socijalne isključenosti zaposlenih predstavlja i sistem minimalnih zarada, bilo da se utvrđuje minimalna cena rada na nacionalnom nivou, bez obzira na grane delatnosti, ili se u okviru socijalnog dijaloga granskim kolektivnim ugovorima utvrđuje minimalna cena rada. Sistem minimalnih zarada u svakom slučaju može pozitivno uticati na smanjenje siromaštva zaposlenih bez negativnih uticaja na stopu zaposlenosti. Međutim, kako bi se smanjila učestalost niskih zarada, nivo minimalnih zarada treba da bude postavljen do medijane distribucija zarada na nivou države. Efekti minimalne zarade na siromaštvo i socijalnu isključenost, osim njene visine u odnosu na liniju siromaštva, zavise i od drugih ekonomskih i socijalnih faktora, poput elasticiteta ponude i tražnje i podele prihoda između zaposlenih i nezaposlenih članova domaćinstva. Politika poboljšanja prihoda u domaćinstvu, u kontekstu napred navedenog, izlazi iz okvira minimalnih zarada, bez obzira na njihovu visinu. Uz posebne mere za povećanje niskih zarada, smanjenje rada niskog intenziteta uključujući i „nestabilne“ oblike zapošljavanja i nedobrovoljan rad sa nepunim radnim vremenom.

4. PREDLOG INDIKATORA

Komparativna analiza razvoja indikatora tržišta rada i zaposlenosti koji su u manjoj ili većoj meri relevantni za razvoj i praćenje politika u oblasti smanjenja siromaštva i socijalne inkluzije upućuje na mogućnosti i potrebu za revizijom postojećih indikatora. Može se govoriti o nekoliko konceptualnih okvira ili pravaca za reviziju postojećih i razvoj novih indikatora.

Prvo, na nivou standarda EU, UN, MOR i OECD, u međuvremenu su razvijani novi ili modifikovani stari indikatori uz izražen holistički pristup i naglašavanje međuzavisnosti različitih indikatora, kako u okviru istih, tako i u okviru različitih statističkih oblasti, što je za posledicu imalo i njihovo klasifikovanje na primarne, sekundarne i kontekstualne indikatore. Od strane Radne grupe za razvoj indikatora na nivou EU, klasifikacija je urađena posebno za socijalnu inkluziju, penzije i zdravstvo, ali su izdvojeni i sveobuhvatni indikatori na nivou politika socijalne zaštite i socijalne inkluzije, što ilustrativno govori o multidimenzionalnosti problematike, kao i metodološkog pristupa.

Drugo, u oblasti indikatora tržišta rada i zaposlenosti primetan je visok stepen harmonizacije nacionalnih statistika sa standardima međunarodnih organizacija, pa se sve više govori o nacionalnim specifičnostima u smislu fokusiranosti na pojedine aspekte u politikama socijalne zaštite i socijalne politike, a manje o specifičnosti statističkog pristupa ili izvora podataka. S obzirom da se u Srbiji kao osnovni anketni izvori informacija koriste Anketa o radnoj snazi (LFS) i Anketa o prihodima i uslovima života (SILC), koje su u najvećoj meri usaglašene sa standardima Evrostata i preporukama ILO-a, može se govoriti o visokom stepenu kompatibilnosti u odnosu na zemlje EU po pitanju dostupnosti podataka i indikatora za merenje različitih aspekata siromaštva i socijalne inkluzije. Kao zajednički izazov nameće se obezbeđivanje reprezentativnih podataka iz anketnih izvora o radnoj aktivnosti osetljivih grupa poput Roma i osoba sa invaliditetom. Nedavnim (2014.) istraživanjem višestrukih pokazatelja položaja žena i dece u romskim naseljima nisu obuhvaćene dimenzije zaposlenosti⁴⁴. Jedno od mogućih rešenja može biti da se na dve godine obezbedi reprezentativnost uzorka za osetljive grupe kako bi se u kontinuitetu mogao pratiti njihov položaj na tržištu rada, što podrazumeva i konsultativni proces kako bi se ograničenja sagledala u celosti i našla najbolja rešenja za njihovo prevazilaženje.

Treće, s obzirom da anketni izvori pored napred navedenog ne pružaju ni reprezentativne podatke na nivou okruga ili opština, jedini način za sagledavanje rizika od siromaštva i socijalne isključenosti kroz dimenziju nezaposlenosti i zapošljavanja osetljivih grupa do nivoa okruga je bilo moguće uz korišćenje administrativnih podataka.

⁴⁴Republički zavod za statistiku i UNICEF (2015): Istraživanje višestrukih pokazatelja položaja žena i dece u romskim naseljima u Srbiji 2014.

U pogledu nacionalne specifičnosti, kao referentni okvir za odabir indikatora pošlo se od analize položaja Republike Srbije u odnosu na region i zemlje EU i izdvojeni su indikatori koji omogućavaju praćenje onih segmenata na tržištu rada koji prevashodno negativno utiču na smanjenje siromaštva i socijalnu inkluziju, pa u tom kontekstu njihovo praćenje treba posmatrati u svetlu potreba za intervencijama u oblasti socijalne politike i politike zapošljavanja. Prema podacima Evrostata (EU-SILC)⁴⁵ iz oktobra 2016. godine, za Republiku Srbiju je karakteristično to što je prema najčešćem statusu na tržištu rada u 2015. godini imala najveću stopu rizika od siromaštva (24,5%); kod rizika od siromaštva kod domaćinstava sa veoma niskim intenzitetom radne aktivnosti je takođe registrovana najveća stopa (21,2%); prema stopi rizika od siromaštva kod zaposlenih (13,5%) samo je Rumunija bila lošija; prema intenzitetu radne aktivnosti domaćinstva je treća (12,9%), a isti rang imaju i domaćinstva sa veoma visokom radnom aktivnošću u rasponu od 0,85-1,00 (7%) kao i ostala neaktivna lica (36,6%), dok je u poređenju sa drugim zemljama siromaštvo kod nezaposlenih (46,2%) manje izraženo, a 21 zemlja od posmatrane 34 imala je veću stopu siromaštva kod ove kategorije. S druge strane, komparativna analiza situacije na tržištu rada u Republici Srbiji pokazuje da je položaj mladih na tržištu rada mereno stopom nezaposlenosti, formalne i neformalne zaposlenosti nepovoljan, a da poseban izazov predstavljaju mladi koji nisu u obrazovanju, niti rade, uključujući i izazov u pogledu dostupnosti mera za njihovu aktivaciju. Dugoročna nezaposlenost, nivo aktivnosti stanovništva u radnoj dobi, zaposlenost starijih, kao i neformalna zaposlenost u komparativnoj perspektivi, takođe svrstavaju Srbiju u red zemalja kod kojih navedeni aspekti situacije na tržištu rada imaju negativan trend i nesumljivo da utiču na povećanje rizika od siromaštva, a posebno kod teže zapošljivih grupa. Opšte pokazatelje makroekonomske situacije, poput zaposlenosti i nezaposlenosti, zbog veće relevantnosti za problematiku smanjenja siromaštva i socijalne isključenosti treba posmatrati kroz regionalne razlike i razlike između opština unutar administrativnih okruga. Položaj osetljivih grupa na tržištu rada, uključujući i dostupnost programa i mera politike tržišta rada je moguće sagledati isključivo na osnovu administrativnih izvora podataka, koji, uz sva ograničenja u pogledu reprezentativnosti podataka za određene aspekte ponude i tražnje, omogućavaju bolje upravljanje politikama inkluzivnog razvoja. Takođe, sagledavanje trendova u pogledu obuhvata nezaposlenih lica pasivnim i aktivnim merama tržišta rada prema tipologiji mera pruža dobru osnovu za razvoj aktivne inkluzije i dalje usmeravanje mera i programa prema potrebama najranjivijih grupa.

Indikator stope rizika od siromaštva kod zaposlenih i indikator stope rizika kod domaćinstava sa veoma niskim radnim intenzitetom predstavljaju dva ključna aspekta veze između zaposlenosti i siromaštva, a imajući u vidu to da je zaposlenje jedan od ključnih faktora u sprečavanju siromaštva, kao i da, s druge strane, zaposlenje nije uvek sigurna zaštita od siromaštva. Istovremeno prema statističkim pokazateljima, Srbija ima značajno veće stope siromaštva kod navedenih kategorija u odnosu na gotovo sve zemlje EU, pa je i to bio argument za njihovo svrstavanje na listu ključnih

⁴⁵appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_iw01&lang=en.

indikatora. Isti argument po pitanju izraženosti, ali i uticaja na rizik siromaštva odnosi se na dugoročnu nezaposlenost. Za dimenziju socijalne isključenosti mladih predložen je NEET indikator, a i u ovom slučaju je broj mladih koji nisu zaposleni niti su u obrazovanju ili na obuci veliki i značajno iznad proseka EU, što zahteva i dodatne napore u politici zapošljavanja. Regionalna kohezija je predložena zbog razlika u razvijenosti između regiona i potrebe za ravnomernim regionalnim razvojem. Stopa zaposlenosti kod starijih pokriva dimenziju aktivnog starenja i potrebu za produžetkom radnog veka. Pored navedenih indikatora koji se dobijaju iz anketnih izvora, predložena su i dva indikatora iz administrativnih izvora podataka za lokalni nivo praćenja: (racio) zapošljavanja pripadnika osetljivih grupa i participacija osetljivih grupa u aktivnim merama tržišta rada. Preko zapošljavanja osetljivih grupa moguće je pratiti dostupnost slobodnih poslova, odnosno mogućnosti za zapošljavanje, kao jednog od ključnih faktora za sprečavanje siromaštva ili izlaska iz njega, dok je merenje stope participacije osetljivih grupa u aktivnim merama tržišta rada relevantno sa stanovišta dostupnosti programa za socijalnu integraciju. Kako bi se podigao nivo relevantnosti predloženih ključnih indikatora iz anketnih izvora podataka za nivo okruga i opština, predloženo je da se za dublje analize koriste i komplementarni indikator iz administrativnih izvora podataka koji se odnose na praćenje dugoročne nezaposlenosti i zaposlenosti, uključujući i starije. Na ovaj način je postignuta veća relevantnost predloženih sveobuhvatnih indikatora za nivo okruga i opština.

Polazeći od navedenog, a uvažavajući činjenicu da je razvoj indikatora, pa samim tim i revizija postojećih, kontinuiran proces, predloženi su sledeći indikator:

INDIKATORI						
Broj	Naziv i okvir indikatora	Portfolio/tip i status indikatora	Definicija, način obračuna i jedinica mere	Nivo razvrstavanja	Metodološka interpretacija od značaja za razumevanje indikatora / značaj praćenja indikatora iz perspektive politike	Dostupnost podataka/ Izvor/ rok za izveštavanje
<u>Okvir EU : Primarni indikatori i indikatori ishoda</u>						
1.	Stopa rizika od siromaštva kod zaposlenih. Okvir EU. Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) koristi ove podatke za praćenje realizacije ciljeva EU u oblasti socijalne zaštite i socijalne inkluzije.	a) Sveobuhvatni portfolio - primarni indikator. b) Portfolio socijalne uključenosti – primarni indikator. c) Portfolio SPPM- Social protection performance monitor. Ključni socijalni indikator. d) ESPN- European social policy	Učešće zaposlenih lica (18+) sa ekvivalentnim raspoloživim prihodom ispod praga rizika od siromaštva, koja je utvrđena na 60% medijane nacionalnog ekvivalentnog raspoloživog dohotka po potrošačkoj jedinici. Pojedinci su prema radnom statusu klasifikovani kao zaposleni ukoliko su u referentnom periodu bili zaposleni najmanje 7 meseci bez obzira na vrstu zaposlenja. Referentni period je 12 meseci u prethodnoj kalendarskoj godini. Za svođenje ukupnog broja članova domaćinstva na broj potrošačkih jedinica (ekvivalentnih odraslih) koji žive u domaćinstvu koristi se	Pol. Starost : 18-64;65 i više. Puno radno vreme / nepuno radno vreme. Rad na neodređeno vreme / rad na određeno vreme / privremeni i povremeni poslovi / sezonski poslovi. Zaposleni za platu / samozaposleni. Pomažući članovi domaćinstva.	S obzirom na opšti trend zadržavanja na istom nivou ili rasta stope rizika od siromaštva kod zaposlenih bez obzira na nivo rasta opšte stope zaposlenosti značajno je korišćenje ovog indikatora za kvalitativne analize uticaja privrednog rasta i stope zaposlenosti. Indikator treba da se analizira u skladu sa karakteristikama domaćinstva, kao i u poređenju sa rizikom od siromaštva sa kojim se suočavaju nezaposleni i neaktivni.	Da SPC/ISG Social Protection Committee / Indicators Sub-Group ESPN - European social policy network EU - SILC RS - SILC Godišnje.

	ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14239&langId=en Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) objavljuje ove podatke u godišnjim izveštajima o socijalnoj situaciji u zemljama EU. ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7744&visible=0 Evropska komisija- Evropska mreža socijalne politike objavljuje ove podatke u izveštajima za socijalne investicije za	network. Ključni indikator ishoda. Primarni indikator.	modifikovana OECD skala ekvivalencije prema kojoj se prvom odraslom dodeljuje 1, ostalim odraslim članovima domaćinstva i deci starijoj od 14 godina 0,5, a mlađoj deci 0,3.	Stepen obrazovanja.		
--	---	--	---	----------------------------	--	--

	članice EU i zemlje kandidate. ec.europa.eu/social/main.jsp? Drugi nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji.					
2.	Stopa rizika od siromaštva u domaćinstvima sa veoma niskim radnim intenzitetom. Okvir EU. Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) koristi ove podatke za praćenje realizacije ciljeva EU u oblasti socijalne zaštite i socijalne inkluzije.	a) Sveobuhvatni portfolio - primarni indikator. b) Portfolio socijalne uključenosti – primarni indikator. c) ESPN. Ključni indikator ishoda. Primarni indikator.	Učešće lica (0+) sa ekvivalentnim raspoloživim prihodom ispod praga rizika od siromaštva, koji je utvrđena na 60% medijane nacionalnog ekvivalentnog raspoloživog dohotka po potrošačkoj jedinici u domaćinstvima sa veoma niskim radnim intenzitetom. Veoma nizak radni intenzitet se odnosi na radno sposobne članove domaćinstva uzrasta 18–59 godina (sa izuzetkom studenata 18–24 god) koji nisu radili u referentnom periodu ili su radili manje od 20% u odnosu na njihov ukupni radni potencijal. Referentni period je 12 meseci u prethodnoj kalendarskog godini. Ukoliko je na skali za veoma nizak intenzitet (0–0,20)	Pol (za lica starija od 18 godina). Starost: 0-17 (0-5; 6-11; 12-17), 18-59.	Ovaj indikator se izdvaja iz kategorije domaćinstava prema intenzitetu radne aktivnosti zbog ugroženosti domaćinstava bez zaposlenih ili sa vrlo niskom radnom aktivnošću, a značajan je za politiku zapošljavanja zbog prepoznavanja domaćinstava kojima i u slučaju rasta opšte stope zaposlenosti nisu dostupni slobodni poslovi pa je u tom smislu potrebno kreirati određene olakšice za poslodavce koji zapošljavaju lica iz takvih domaćinstava. S obzirom da anketni izvori ne prate pojavu do nivoa okruga ili opštine, podatke dobijene na ovaj način je potrebno kombinovati sa podacima iz administrativnih izvora koji se	Da Social Protection Committee/Indicators Sub-Group ESPN - European social policy network EU - SILC RS - SILC Godišnje.

ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14239&langId=en Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) objavljuje ove podatke u godišnjim izveštajima o socijalnoj situaciji u zemljama EU. ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7744&visible=0 Evropska komisija- Evropska mreža socijalne politike objavljuje ove podatke u izveštajima za socijalne investicije za članice EU i zemlje kandidate. ec.europa.eu/social/main.jsp?			vrednost 0, reč je o domaćinstvima bez zaposlenih. Za svođenje ukupnog broja članova domaćinstva na broj potrošačkih jedinica (ekvivalentnih odraslih) koji žive u domaćinstvu koristi se modifikovana OECD skala ekvivalencije prema kojoj se prvom odraslom dodeljuje 1, ostalim odraslim članovima domaćinstva i deci starijoj od 14 godina 0,5, a mlađoj deci 0,3.		odnose na stopu dugoročne nezaposlenosti.	
---	--	--	--	--	--	--

	Drugi nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji.					
3.	Stopa dugoročne nezaposlenosti. Okvir EU. Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) koristi ove podatke za praćenje realizacije ciljeva EU u oblasti socijalne zaštite i socijalne inkluzije. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14239&langId=en Evropska komisija - DG Employment koristi ove	a) Sveobuhvatni portfolio – kontekstualna informacija-makroekonomski kontekst. b) Portfolio socijalne uključenosti – primarni indikator. c) Portfolio SPPM - Social protection performance monitor. Ključni socijalni indikator.	Učešće lica koja su nezaposlena duže od 12 meseci u kontigentu radne snage (zbir nezaposlenih i zaposlenih).	Pol i starost: 15-24; 24-54; 55-64; 65-74. Stepen obrazovanja. Region: Sever (Beograd i Vojvodina), Jug (Južna i istočna Srbija i Šumadija i zapadna Srbija).	Nezaposlenost u Srbiji ima dugoročni karakter i većina (oko 65%) nezaposlenih traži posao duže od godinu dana. Iskustva pokazuju da se sa rastom dužine trajanja nezaposlenosti smanjuju šanse za nalaženje posla, a da je dugoročna nezaposlenost u jakoj korelaciji sa porastom rizika od siromaštva. Iz tog razloga se dugoročna nezaposlenost u najvećem broju zemljama EU koristi kao glavni indikator za praćenje uticaja kretanja na tržištu rada na siromaštvo i socijalnu isključenost. Po pravilu, sa dužim trajanjem nezaposlenosti raste i siromaštvo. U svim strateškim dokumentima u oblasti politike zapošljavanja na nacionalnom nivou smanjenje dugoročne nezaposlenosti je postavljeno kao cilj, pa je u tom smislu	Da Social Protection Committee/Indicators Sub-Group DG – Employment EU - LFS RS - LFS Kvartalno.

	podatke u praćenju nacionalnih programa reformi u oblasti zapošljavanja i socijalne politike. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=13608&langId=en Praćenje socijalne isključenosti u Srbiji.				praćenje dugoročne nezaposlenosti relevantno za razvoj i implementaciju različitih mera za njeno suzbijanje a samim tim i suzbijanje siromaštva. Prema standardu Evrostata i preporukama MOR-a za 2015/2016 stopa nezaposlenosti se računa za kontigent aktivnog stanovništva starosti 15-74 godine. Preporuka je da se ovaj indikator interpretira zajedno sa pokazateljima regionalne distribucije administrativne stope dugoročne nezaposlenosti. U nerazvijenim i manje razvijenim okruzima mogućnosti za nalaženje posla su manje pa je i verovatnoća za rast rizika od siromaštva veća.	
4.	Regionalna kohezija. Nacionalni okvir. Evropska komisija – Odbor za socijalnu	a) Sveobuhvatni portfolio – primarni indikator. b) Portfolio socijalne uključenosti –	Disperzija regionalnih stopa zaposlenosti se odnosi na razlike u stopama zaposlenosti između regiona. Procenat zaposlenih 15-64 godine u odnosu na ukupan broj lica iste starosne dobi na nivou regiona.	Srbija Sever: Grad Beograd i Vojvodina. Srbija Jug: Južna i istočna Srbija i Šumadija i zapadna Srbija.	Disperzija regionalnih stopa zaposlenosti je nula kada su identične stope zaposlenosti u svim regionima, a ona će rasti ukoliko postoji povećanje razlika između stopa zaposlenosti među regionima. Pokazatelj je	Da Social Protection Committee/Indicators Sub-Group

	zaštitu (SPC) koristi ove podatke za praćenje realizacije ciljeva EU u oblasti socijalne zaštite i socijalne inkluzije. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14239&langId=en Praćenje socijalne isključenosti u Srbiji.	kontekstualni indikator. Primarni indikator.			značajan za politiku podsticanja ravnomernog regionalnog razvoja posebno ako se posmatraju razlike u stopama zaposlenosti na nivou okruga i opština jer su izraženije u odnosu na regione. S obzirom na to da Anketa o radnoj snazi ne meri zaposlenost na nivou okruga unutar statističkih oblasti, a razlike između opština unutar oblasti su velike, preporuka je da se interpretacije dopune tumačenjima indikatora o regionalnoj distribuciji formalne stope zaposlenosti na bazi administrativnih izvora.	EU - LFS RS - LFS Kvartalno.
5.	Stopa zaposlenosti starijih. Okvir EU Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) koristi ove podatke za praćenje realizacije ciljeva EU u oblasti	a) Sveobuhvatni portfolio – primarni indikator. b) Portfolio penzija – primarni indikator. c) Portfolio SPPM - Social protection performance monitor. Ključni socijalni indikator. Primarni indikator.	Procenat zaposlenih starosti 55-64 godine u odnosu na populaciju u istoj starosnoj dobi.	Pol i starost: 55-64 godine.	Stopa zaposlenosti za lica starosti 55 - 64 je bitan aspekt održivosti sistema penzija. Indikator treba posmatrati u kontekstu očekivane dužine radnog veka, a značaj za politiku reforme penzionog sistema kao i aktivnog starenja treba posmatrati u kontekstu intervencija za produžetak radnog veka poput: administrativnih mera za pooštavanje uslova za penziju ili razvoja	Da Social Protection Committee/Indicators Sub-Group EU - LFS RS - LFS Kvartalno.

	socijalne zaštite i socijalne inkluzije. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14239&langId=en Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) objavljuje ove podatke u godišnjim izveštajima o socijalnoj situaciji u zemljama EU. ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7744&visible=0 Program reformi politike zapošljavanja i socijalne politike.				kombinovanog modela rada i penzionisanja. Istovremeno pad stope zaposlenosti kod starijih u odnosu na druge starosne grupe zahteva kreiranje posebnih mera za popravljavanje njihovog položaja na tržištu rada a naročito starijih koji su ostali bez posla. Preporuka je da se kombinuje sa administrativnom stopom zaposlenosti kako bi se dobio bolji uvid u položaj starijih na tržištu rada na nivou okruga i opštine.	
6.	Mladi koji nisu zaposleni niti su u obrazovanju ili na obukama.	a) Portfolio ulaganje u decu - dostupnost kvalitetnih usluga. Primarni indikator.	Učešće mladih koji nisu zaposleni niti su u obrazovanju ili na obuci u ukupnom broju mladih.	Pol i starost: 15-24; 15-19, 20-24.	NEET status je snažan indikator socijalne isključenosti kod mladih. Jedan od osnovnih SDG ciljeva je i smanjenje učešća	Da Social Protection

	Okvir EU. Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) objavljuje ove podatke u godišnjim izveštajima o socijalnoj situaciji u zemljama EU. ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7744&visible=0 Ujedinjene nacije – Mreža za održivi razvoj koriste ove podatke za monitoring i izveštavanje o realizaciji Milenijumskih ciljeva održivog razvoja. unsdsn.org/indicators Evropska komisija – Odbor za socijalnu	b) Portfolio SPPM - Social protection performance monitor. Ključni socijalni indikator. c) UN – SDG u okviru cilja br. 8: Promocija Inkluzivnog i održivog ekonomskog rasta, pune i produktivne zaposlenosti i prikladnih poslova za sve. Nacionalni indikator koji je komplementaran sa globalnim monitoring indikatorom. Primarni indikator.			NEET-a do 2030. Za nivo nacionalnih politika ovaj pokazatelj ima veliki značaj u kontekstu potrebe za razvojem mera za njihovu aktivaciju, a posebno mladih koji se ne nalaze na evidenciji javne službe za zapošljavanje.	Committee/Indicators Sub-Group UN - SDSN EU - LFS RS - LFS Kvartalno.
--	---	--	--	--	---	--

	zaštitu (SPC) koristi ove podatke za praćenje realizacije ciljeva EU u oblasti socijalne zaštite i socijalne inkluzije. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14239&langId=en Program reformi politike zapošljavanja i socijalne politike.					
7.	Izdavanja za nezaposlenost. Okvir EU. Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) koristi ove podatke za praćenje realizacije ciljeva EU u oblasti socijalne zaštite i	a) Sveobuhvatni portfolio - primarni indikator. b) Portfolio SPPM - Social protection performance monitor. Ključni socijalni indikator. c) ESPN- European social policy network. Ključni indikator rashoda.	Procenat BDP-a koji se izdvaja za nezaposlenost.	Ukupno: - aktivne mere i - naknade za slučaj nezaposlenosti. Bruto troškovi po nezaposlenom u odnosu na BDP po glavi stanovnika za stanovništvo u radnoj dobi 15-64 godina.	Indikator je značajan za praćenje dostupnosti usluga za socijalnu uključenost i usklađivanja visine finansijskih sredstava sa realnim potrebama i obimom nezaposlenosti.	Da SPC/ISG Social Protection Committee/Indicators Sub-Group ESPN - European social policy network EU - EPC/AWG

	socijalne inkluzije. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14239&langId=en Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) objavljuje ove podatke u godišnjim izveštajima o socijalnoj situaciji u zemljama EU. ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7744&visible=0 Evropska komisija- Evropska mreža socijalne politike . objavljuje ove podatke u izveštajima za socijalne investicije za	Primarni indikator.				EU - Eurostat – Esspros RS - MFIN/ Ministarstvo finansija Godišnje.
--	---	---------------------	--	--	--	--

	članice EU i zemlje kandidate. ec.europa.eu/social/main.jsp? Drugi nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji.					
8.	Nedobrovoljni rad sa nepunim radnim vremenom. Okvir EU. Evropska komisija- Evropska mreža socijalne politike objavljuje podatke o nedobrovoljnom radu sa nepunim radnim vremenom u izveštajima za socijalne investicije za	ESPN - European social policy network. Ključni indikator ishoda . Indikator ishoda.	Učešće lica koja rade nedobrovoljno sa nepunim radnim vremenom u broju zaposlenih lica sa nepunim radnim vremenom starosti 15-64 godine. Nedobrovoljno skraćeno radno vreme se sastoji iz tri grupe: a) pojedinci koji obično rade puno radno vreme, ali koji rade skraćeno radno vreme zbog slabljenja ekonomije; b) pojedinci koji obično rade skraćeno radno vreme, ali rade manje sati u svojim nepunim radnim vremenom zbog slabljenja ekonomije; i c) oni koji rade skraćeno radno vreme, jer se ne može naći posao s punim radnim vremenom (OECD).	Pol i starost 15-64; 15-24; 25-54;55-64 i posebno za žene 20-49.	Indikator je relevantan za socijalnu inkluziju jer ukazuje na parcijalnu isključenost sa tržišta rada. Važan je za analizu uticaja politike zapošljavanja i povezanosti ekonomskog rasta i zapošljavanja sa kvalitetom ponuđenih poslova, a ujedno pruža mogućnost za sagledavanje odnosa broja lica koja rade nedobrovoljno sa nepunim radnim vremenom i lica koja zbog usklađivanja porodičnih i poslovnih obaveza dobrovoljno rade sa nepunim radnim vremenom.	Da ESPN - European social policy network EU - LFS RS - LFS Kvartalno.

	članice EU i zemlje kandidate. ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=758&langId=en&furtherPubs					
9.	Pokrivenost nezaposlenih merama tržišta rada. Okvir EU. Evropska komisija - Evropska mreža socijalne politike objavljuje ove podatke u izveštajima za socijalne investicije za članice EU i zemlje kandidate. ec.europa.eu/social/main.jsp? Drugi nacionalni izveštaj o socijalnom	ESPN - European social policy network. Ključni indikator ishoda . Indikator ishoda.	Procenat nezaposlenih koji koriste naknadu za slučaj nezaposlenosti. - obuhvat korisnika koji su na evidenciji do 3 meseca - obuhvat korisnika koji su na evidenciji 12 meseci i duže Procenat nezaposlenih koji koriste aktivne mere tržišta rada prema tipologiji mera.	Prema polu i starosti: 15-24; 25-54; 55-64.	Indikator je relevantan za praćenje efikasnosti sistema socijalnih ulaganja i dostupnosti aktivnih i pasivnih mera tržišta rada kao instrumenata za socijalnu uključenost. Nizak nivo pokrivenosti nezaposlenih naknadama za slučaj nezaposlenosti po pravilu povećava rizik siromaštva i ukazuje na slabosti u sistemu socijalne zaštite.	Da ESPN - European social policy network EU - Eurostat MRZSP - Ministarstvo za rad, zapošljavanje boračka i socijalna pitanja Kvartalno.

	uključivanju i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji.					
<i>Okvir EU : Sekundarni indikatori</i>						
10.	Stopa rizika od siromaštva prema nivou radnog intenziteta domaćinstva. Okvir EU. Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) koristi ove podatke za praćenje realizacije ciljeva EU u oblasti socijalne zaštite i socijalne inkluzije. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14239&langId=en Drugi nacionalni izveštaj o	Portfolio socijalne uključenosti – sekundarni indikator. Sekundarni indikator.	Učešće lica (0+) sa ekvivalentnim raspoloživim prihodom ispod praga rizika od siromaštva, koji je utvrđen na 60% medijane nacionalnog ekvivalentnog raspoloživog dohotka po potrošačkoj jedinici prema nivou radnog intenziteta domaćinstva. Nivo radnog intenziteta predstavlja broj meseci u kojima su svi radno sposobni članovi domaćinstva uzrasta 18–59 godina (sa izuzetkom studenata 18-24 god) radili u referentnom periodu u odnosu u odnosu na njihov ukupni radni potencijal. Referentni period je 12 meseci u prethodnoj kalendarskog godini. Intenzitet rada može biti veoma nizak (0-0,20), nizak (0,20–0,45), srednji (0,45–0,55), visok (0,55–0,85) i veoma visok (0,85–1). Za svođenje ukupnog broja članova domaćinstva na broj potrošačkih jedinica (ekvivalentnih odraslih) koji žive u domaćinstvu koristi se modifikovana OECD skala	Pol (za lica starija od 18 godina). Starost: 0-17 (0-5; 6-11; 12-17), 18-59.	Iako postoji direktna korelacija između nivoa radnog intenziteta i rizika od siromaštva ova veza nije uvek savršena. Domaćinstva sa višim nivoom radnog intenziteta imaju manji rizik siromaštva, ali u zavisnosti od sistema socijalne zaštite i drugih faktora postoje razlike između zemalja. Preporuka je da se ovaj indikator interpretira zajedno sa indikatorom o domaćinstvima bez zaposlenih odnosno veoma niskim radnim intenzitetom.	Da SPC/ISG Social Protection Committee/Indicators Sub-Group EU - SILC RS - SILC Godišnje.

	socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji.		ekvivalencije prema kojoj se prvom odraslom dodeljuje 1, ostalim odraslim članovima domaćinstva i deci starijoj od 14 godina 0,5, a mlađoj deci 0,3.			
11.	Stopa rizika od siromaštva prema najčešćem statusu na tržištu rada. Okvir EU. Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) koristi ove podatke za praćenje realizacije ciljeva EU u oblasti socijalne zaštite i socijalne inkluzije. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14239&langId=en Evropska komisija-Evropska mreža	a) Portfolio socijalne uključenosti – sekundarni. indikator. b) ESPN - European social policy network. Ključni indikator ishoda. Sekundarni indikator.	Učešće lica (18+) sa ekvivalentnim raspoloživim prihodom ispod praga rizika od siromaštva, koji je utvrđen na 60% medijane nacionalnog ekvivalentnog raspoloživog dohotka po potrošačkoj jedinici prema radnom statusu. Pojedinci su klasifikovani prema najčešćem statusu aktivnosti kao zaposleni, nezaposleni, penzioneri i ostali neaktivni ukoliko su u referentnom periodu najmanje 7 meseci imali neki od navedenih statusa. Referentni period je 12 meseci u prethodnoj kalendarskog godini. Za svođenje ukupnog broja članova domaćinstva na broj potrošačkih jedinica (ekvivalentnih odraslih) koji žive u domaćinstvu koristi se modifikovana OECD skala ekvivalencije prema kojoj se prvom odraslom dodeljuje 1, ostalim odraslim članovima domaćinstva i deci starijoj od 14 godina 0,5, a mlađoj deci 0,3.	Pol. Starost. 18-64; 65 i više.	U zavisnosti od dobijenih podataka o stopi rizika od siromaštva prema najčešćem statusu na tržištu rada, a u poređenju unutar statusnih kategorija i u odnosu na prosečne vrednosti za EU potrebno je različitim politikama intervenirati kako bi se popravio položaj pre svega onih kategorija kod kojih je stopa rizika najizraženija. S obzirom da ne postoji reprezentativnost podataka na nivou okruga ili opštine ovaj pokazatelj treba posmatrati u kontekstu drugih indikatora za nezaposlenost i zaposlenost na nivou okruga i opština. U tom smislu je najoptimalniji analitički okvir u kome se koriste administrativni podaci i anketni izvori podataka.	Da SPC/ISG Social Protection Committee/Indicators Sub-Group ESPN - European social policy network. EU - SILC RS - SILK Godišnje.

	socijalne politike . objavljuje ove podatke u izveštajima za socijalna ulaganja za članice EU i zemlje kandidate. ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1135&intPageId=3588 Drugi nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji.					
Okvir EU : Indikatori konteksta						
12.	Stopa aktivnosti. Okvir EU. Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) koristi ove podatke za praćenje realizacije ciljeva	a) Sveobuhvatni portfolio – primarni indikator. b) Portfolio SPPM - Social protection performance monitor. Kontekstualna informacija.	Učešće zaposlenih i nezaposlenih u ukupnom stanovništvu radnog uzrasta 15-64.	Pol i starost: 15-24, 25-54, 55-59; 60-64.	Visoka neaktivnost, posebno kada je reč o radno sposobnom stanovništvu van obrazovanja, predstavlja neiskorišćen potencijal za privredu pa su u tom smislu politike usmerene na aktivaciju jedan od ciljeva definisanih strateškim dokumentima u oblasti zapošljavanja. Imajući u vidu nivo opštosti, podatke iz	Da Social Protection Committee/Indicators Sub-Group EU - LFS RS – LFS

	EU u oblasti socijalne zaštite i socijalne inkluzije. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14239&langId=en Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) objavljuje ove podatke u godišnjim izveštajima o socijalnoj situaciji u zemljama EU. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=9235& Program reformi politike zapošljavanja i socijalne politike.	Indikator konteksta.			ankete o radnoj snazi treba kombinovati sa administrativnim izvorima podataka o zaposlenosti i nezaposlenosti na nivou okruga i opština.	Kvartalno.
13.	Stopa nezaposlenosti. Okvir EU.	a) Sveobuhvatni portfolio – kontekstualna informacija –	Učešće nezaposlenih u kontingentu radne snage (zbir zaposlenih i nezaposlenih) u starosnoj dobi 15-74.	Prema polu i starosti: 15-74; 15-24; 25-54; 55-64; 65-74.	Pošto je u pitanju opšti pokazatelj makroekonomskog stanja, veći nivo relevantnosti za problematiku siromaštva i socijalne isključenosti se	Da SPC/ISG

	Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) koristi ove podatke za praćenje realizacije ciljeva EU u oblasti socijalne zaštite i socijalne inkluzije. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14239&langId=en Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) objavljuje ove podatke u godišnjim izveštajima o socijalnoj situaciji u zemljama EU. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=9235& Praćenje socijalne	makroekonomski kontekst. b) Portfolio SPPM - Social protection performance monitor. Kontekstualna informacija . Indikator konteksta.			postigne poređenjem stopa nezaposlenosti za različite kategorije i usmeravanja socijalnih ulaganja na one kategorije kod kojih je značajno veća stopa nezaposlenosti. Pored toga veći značaj za lokalne politike zapošljavanja ima sagledavanje razlika između stopa dugoročne nezaposlenosti za nivo regiona, okruga i opština. Prema standardu Evrostata za 2015/2016, a u skladu sa smernicama MOR-a, opšta stopa nezaposlenosti se meri za starosnu dob 15-74. Prema preporukama Svetske banke za Srbiju opšta stopa nezaposlenosti se meri za stanovništvo starosti 15 i više godina. Zbog kompatibilnosti sa standardima Evrostata predloženo je 15-74.	Social Protection Committee/Indicators Sub-Group EU - LFS RS - LFS Kvartalno.
--	--	---	--	--	---	---

	isključenosti u Srbiji.					
14.	Stopa zaposlenosti. Okvir EU. Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) koristi ove podatke za praćenje realizacije ciljeva EU u oblasti socijalne zaštite i socijalne inkluzije. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14239&langId=en Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) objavljuje ove podatke u godišnjim izveštajima o	a) Sveobuhvatni portfolio – kontekstualna informacija – makroekonomski kontekst. b) Portfolio SPPM - Social protection performance monitor - kontekstualna informacija. Indikator konteksta.	Učešće zaposlenih u stanovništvu u radnoj dobi 15-64.	Prema polu i starosti: 15-64; 15-24; 25-54; 55-64.	Pošto je u pitanju opšti makroekonomski pokazatelj metodološki je opravdano da se, sa ciljem obezbeđivanja veće relevantnosti informacija za problematiku siromaštva i socijalne isključenosti, interpretira zajedno sa drugim pokazateljima poput nedobrovoljnog rada sa nepunim radnim vremenom, rada u neformalnom sektoru i prema vrsti ugovora o radu. A zbog potrebe za praćenjem lokalnih aspekata zaposlenosti potrebno je ukrstiti i administrativne izvore podataka o formalnoj zaposlenosti na nivou okruga i opština. Ovakav pristup omogućava objektivniju raspodelu podsticaja za zapošljavanje u zavisnosti od toga koliko je stopa zaposlenosti na lokalnom nivou manja u odnosu na stopu zaposlenosti na nacionalnom nivou. Prema standardu Evrostata za 2015/2016, a u skladu sa smernicama MOR-a i OECD-	Da SPC/ISG Social Protection Committee/Indicators Sub-Group EU - LFS RS - LFS Kvartalno.

	socijalnoj situaciji u zemljama EU. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=9235& Praćenje socijalne isključenosti u Srbiji.				a, opšta stopa zaposlenosti se po pravilu meri za starosnu dob 15-64. Prema preporukama Svetske banke, opšta stopa zaposlenosti za Srbiju se meri za stanovništvo starosti 15 i više godina. Zbog kompatibilnosti sa standardima Evrostata predloženo je 15-64.	
15.	Uticaj roditeljstva na zapošljavanje. Okvir EU. Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) koristi ove podatke za praćenje realizacije ciljeva EU u oblasti socijalne zaštite i socijalne inkluzije. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14239&langId=en	Portfolio ulaganje u decu - dostupnost kvalitetnih usluga. Indikator konteksta.	Razlika u procentnim poenima (pp) između: - stopa zaposlenosti osoba starosti od 20-49 koja žive u domaćinstvima u kojima nema dece uzrasta 0-6 i - stopa zaposlenosti osoba starosti od 20-49 koje žive u domaćinstvima u kojima postoji bar jedno dete uzrasta 0-6.	Prema polu.	Indikator omogućava dublju analizu zaposlenosti i dostupnost poslova za domaćinstva sa decom, a razlika u stopi zaposlenosti u odnosu na domaćinstva bez dece jeste od značaja za usmeravanje socijalnih ulaganja. Preporuka je da se odvojeno posmatraju deca od 0-3 godine i od 3 -6 godina.	Da Social Protection Committee/Indicators Sub-Group EU - LFS RS - LFS Kvartalno.

16.	Rad sa nepunim radnim vremenom zbog nege. Okvir EU. Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) koristi ove podatke za praćenje realizacije ciljeva EU u oblasti socijalne zaštite i socijalne inkluzije. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14239&langId=en	Portfolio ulaganje u decu - dostupnost kvalitetnih usluga. Indikator konteksta.	Zaposleni sa nepunim radnim vremenom zbog brige o deci ili starima kao procenat u ukupnom broju zaposlenih.	Prema polu.	Indikator je od značaja za analizu strukture zaposlenosti i mogućnosti za usklađivanje porodičnih i profesionalnih uloga. Značaj za politiku zapošljavanja i socijalnu politiku se ogleda u tome što je proširivanjem obima socijalne zaštite moguće uticati na rast zapošljavanja sa nepunim radnim vremenom kod roditelja. Za zemlje u tranziciji ovo je eventualno moguće realizovati pod pretpostavkom da se ostvari dinamičan višegodišnji ekonomski rast dok se kratkoročno i bez proširivanja obima socijalnih ulaganja indikator može koristiti za poređenje sa drugim zemljama.	Da Social Protection Committee/Indicators Sub-Group EU - LFS RS - LFS Kvartalno.
17.	Prelazi iz nezaposlenosti. Okvir EU. Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) podatak o	SPC – indikator u okviru dimenzije nezaposlenosti. Indikator konteksta.	Procenat nezaposlenih koji su promenili status u odnosu na prethodnu godinu.	Prelazak iz nezaposlenosti u zaposlenost prema polu i starosti 15-24; 25-54; 55-64. Prelazak iz nezaposlenosti u neaktivnost prema polu i	Praćenje prelaza iz nezaposlenosti u okviru sekundarnih analiza pruža dublji uvid u dinamiku na tržištu rada i raspoloživost slobodnih poslova; a od značaja je za preduzimanje adekvatnih mera u politici zapošljavanja u skladu sa trendovima u dužim vremenskim ciklusima. Po	Da SPC - Social Protection Committee EU - LFS RS - LFS

	promeni statusa na tržištu rada koristi u izveštajima o efektivnosti i efikasnosti alokacije resursa. www.register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f Sekundarne analize podataka dobijenih kroz istraživanje Anketa o prihodima i uslovima života (SILC).			starosti 15-24; 25-54; 55-64.	svom karakteru reč je o longitudinalnom istraživačkom pristupu.	Kvartalno.
<u>Okvir UN -a</u>						
18.	Stopa formalne i neformalne zaposlenosti kod mladih. Okvir UN. Ujedinjene nacije – Mreža za održivi razvoj koriste ove podatke za monitoring i	UN – SDG u okviru cilja br. 8: Promocija Inkluzivnog i održivog ekonomskog rasta, pune i produktivne zaposlenosti i prikladnih poslova za sve.	Učešće mladih formalno zaposlenih u stanovništvu starosti 15-24 godine. Učešće mladih zaposlenih u neformalnoj ekonomiji u stanovništvu starosti 15-24 godine.	Pol i starost: 15-19, 20-24.	Razlika između stopa formalne i neformalne zaposlenosti kod mladih je jasan pokazatelj dostupnosti kvalitetnih poslova i ukazuje na rizik od socijalne isključenosti kod mladih angažovanim na nesigurnim poslovima u neformalnoj ekonomiji. Veća stopa neformalne zaposlenosti u odnosu na stope kod drugih lica u radnoj dobi zahteva	Da UN - SDSN EU - LFS RS - LFS Kvartalno.

	izveštavanje o realizaciji Milenijumskih ciljeva održivog razvoja. unsdsn.org/indicators Strategija zapošljavanja Republike Srbije.	Globalni monitoring indikator.			razvoj posebnih programa i podsticaja za prelazak iz neformalne ekonomije u formalno zaposlenje i u tom smislu je pokazatelj značajan za razvoj uže usmerenih politika zapošljavanja za mlade.	
<i>Nacionalni okvir : Primarni indikatori</i>						
19.	Učešće neformalne zaposlenosti. Nacionalni okvir. Ujedinjene nacije – Mreža za održivi razvoj koriste ove podatke za monitoring i izveštavanje o realizaciji Milenijumskih	UN – SDG u okviru cilja cilj br. 8: Promocija Inkluzivnog i održivog ekonomskog rasta, pune i produktivne zaposlenosti i prikladnih poslova za sve. Nacionalni indikator koji je komplementaran sa globalnim	Učešće neformalne zaposlenosti u ukupnoj zaposlenosti.	Pol i starost: 15-24; 24 - 54; 55-64. Stepen obrazovanja.	Indikator je relevantan za identifikaciju tzv „ranjive“ zaposlenosti, nestabilnih i manje plaćenih poslova što uzevši zajedno povećava rizik siromaštva. Kako bi se bolje usmerile odgovarajuće politike na one grupacije stanovništva koje su više izložene riziku od „ranjive“ zaposlenosti, potrebno je posmatrati razlike između stopa formalne i neformalne zaposlenosti a posebno kod mladih.	Da UN - SDSN EU - LFS RS - LFS⁴⁶ Kvartalno.

⁴⁶ Napomena: kod stepena obrazovanja postojeća klasifikacija nije usklađena sa međunarodnom standardnom klasifikacijom obrazovanja ISCED 2011/ISCED 2013F i standardima Evrostata, što bi u bližoj perspektivi trebalo uraditi.

	ciljeva održivog razvoja. unsdsn.org/indicators Praćenje socijalne isključenosti u Srbiji.	monitoring indikatorom. Primarni indikator.				
20.	Zaposleni u industriji. Nacionalni okvir. Ujedinjene nacije – Mreža za održivi razvoj koriste ove podatke za monitoring i izveštavanje o realizaciji Milenijumskih ciljeva održivog razvoja. unsdsn.org/indikator Praćenje socijalne isključenosti u Srbiji.	UN – SDG U okviru cilja br.9: Izgradnja fleksibilne infrastrukture, promovisanje inkluzivnog i održivog industrijskog razvoja i podsticanje inovacija. Nacionalni indikator koji je komplementaran sa globalnim monitoring indikatorima. Primarni indikator.	Procenat učešća zaposlenih u industriji.	Prema polu i starosti: 15-64; 15-24; 25-54; 55-64.	Pokazatelj zaposlenosti u industrijskim granama je relevantan za ciljeve ekonomske politike koji se odnose na podizanje nivoa produktivnosti kroz tehnološko unapređenje i inovacije u granama koje stvaraju veću dodatnu vrednost kao i u radno intenzivnim granama. Značaj indikatora za ekonomsku politiku i zapošljavanje se ogleda u praćenju stepena industrijalizacije i realizacije ciljeva iz oblasti industrijskog razvoja.	Da UN - SDSN EU - LFS RS - LFS Kvartalno.

21.	Učešće samozaposlenih bez zaposlenih i pomažućih članova domaćinstva u zaposlenosti. Nacionalni okvir. Ujedinjene nacije – Mreža za održivi razvoj koriste ove podatke za monitoring i izveštavanje o realizaciji Milenijumskih ciljeva održivog razvoja. unsdsn.org/indicators Praćenje socijalne isključenosti u Srbiji.	UN – SDG u okviru cilja br. 8: Promocija inkluzivnog i održivog ekonomskog rasta, pune i produktivne zaposlenosti i prikladnih poslova za sve. Nacionalni indikator koji je komplementaran sa globalnim monitoring indikatorom. Primarni indikator.	Procenat samozaposlenih bez zaposlenih i procenat pomažućih članova domaćinstva u ukupnom broju zaposlenih.	Pol i starost: 15-24, 25-54, 55-59; 60-64.	Prema jednom broju istraživanja ova kategorija je pod većim rizikom od siromaštva i socijalne isključenosti. U tom smislu praćenje ovog aspekta zaposlenosti ima značaj za ciljeve politike zapošljavanja i dodatnu analitičku vrednost ako se posmatra u odnosu na visinu zarada samozaposlenih bez zaposlenih i pomažućih članova domaćinstva.	Da UN - SDSN EU - LFS RS - LFS Kvartalno.
<i>Nacionalni okvir : Indikatori konteksta</i>						
22.	Učešće zaposlenih	Indikator konteksta.	Procenat učešća zaposlenih na: neodređeno vreme;	Prema polu i starosti: 15-64; 15-24; 25-54; 55-64.	Prema nekim istraživanjima, zaposlena lica u fleksibilnim oblicima rada imaju niži nivo zarada u odnosu na	Da

	prema vrsti ugovora o radu. Nacionalni okvir. Praćenje socijalne isključenosti u Srbiji.		• određeno vreme; • privremeni i povremeni poslovi; • rad na lizing (preko privatnih agencija).		zaposlene na tzv. stabilnim poslovima a postoje i razlike između zemalja. U nacionalnom okviru praćenje trenda zapošljavanja kroz fleksibilne oblike rada jeste relevantno za dublje sagledavanje veza između trendova u zapošljavanju i siromaštva i socijalne isključenosti kod zaposlenih.	EU - LFS RS -LFS Kvartalno.
23.	Prikrivena nezaposlenost. Nacionalni okvir. ILO - Koristi indikator u izveštajima o stanju na tržištu rada i integraciji mladih. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_emp/documents/instructionalmaterial/wcms_140860.pdf Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC).	a) ILO- indikator za uključivanje mladih na tržište rada. b) SPC - izvedeno iz indikatora za učešće na tržištu rada. Indikator konteksta.	Obeshrabreni radnici čine jednu grupu neaktivnih. To su osobe koje su voljne i sposobne da se uključe u posao ali ne traže posao ili su prestale da traže posao jer smatraju da ne postoji dovoljan broj slobodnih radnih mesta.	Prema polu i starosti: 15-64; 15-24; 25-54; 55-64.	Identifikacija neaktivnih lica koja su usled obeshrabrenosti odustali od traženja posla a ne smatraju se prema statističkim standardima nezaposlenim licima s jedne strane pruža bolji uvid u obim nezaposlenosti, ali s druge strane može biti input za razvoj mera aktivacije.	Da ILO – International labour organisation SPC- Social Protection Committee EU - LFS RS - LFS Kvartalno.

	Praćenje socijalne isključenosti u Srbiji.					
24.	Zaposleni sa niskim zaradama. Nacionalni okvir. European Commission. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=15760&langId=en	Indikator konteksta.	Učestalost zaposlenih sa niskim platama je definisana kao procenat zaposlenih sa punim radnim vremenom čije su prosečne mesečne zarade u prethodnoj kalendarskoj godini bile manje od 2/3 medijane zarada zaposlenih sa punim radnim vremenom u istom periodu.	Pol i starost: 15-64; 15-24; 25-54; 55-64. Stepen obrazovanja.	Indikator se ne javlja za sada u okviru bilo kog od portfolija, ali rasprave koje se vode u kontekstu daljeg razvoja indikatora idu u pravcu sagledavanja mogućnosti za merenje individualnih dimenzija rizika od siromaštva kod zaposlenih. U metodološkom pogledu agregacija podataka iz administrativnih izvora i njihovo praćenje u dužem vremenskom periodu omogućava praćenje kretanja zarada i potencijalno smanjenje ili povećanje rizika od siromaštva kod pojedinaca.	Da CROSO/ RZS Kvartalno.
<u>Lokalni okvir : primarni indikatori</u>						
25.	Regionalna distribucija (administrativne) stope dugoročne	Primarni indikator.	Stopa administrativne dugoročne nezaposlenosti po okruzima i opštinama merena učešćem dugoročno nezaposlenih registrovanih u NSZ u odnosu na	Prema polu i starosti: 15-64; 15-24; 25-54; 55-64. Prema stepenu obrazovanja.	Izvor podataka za broj zaposlenih uključujući i fleksibilne oblike rada je baza Centralnog registra	Da NSZ/ CROSO Kvartalno.

	nezaposlenosti (12+). Lokalni okvir.		kontigent radne snage (registrovani nezaposleni i formalno zaposleni).	Osobe sa invaliditetom. Region-okrug-opština.	obveznika socijalnog osiguranja. I zaposlena i nezaposlena lica se broje prema adresi stanovanja lica kako bi se dobili uporedivi i pouzdani statistički podaci. S obzirom da Anketa o radnoj snazi ne meri nezaposlenost na nivou okruga, odnosno ti podaci nisu pouzdani i reprezentativni, oslanjanje na administrativne izvore podataka je jedini način da se problem dugoročne nezaposlenosti sagleda iz perspektive okruga ili opština unutar okruga.	
26.	Stopa participacije osetljivih grupa u aktivnim merama tržišta rada. Lokalni nivo.	Primarni indikator.	Učešće pripadnika osetljivih grupa u aktivnim merama tržišta rada prema tipologiji mera i programa.	Pol. Mladi 15-24; stariji 50+; osobe sa invaliditetom; lica u izraženoj dugoročnoj nezaposlenosti (24 meseca i duže); osobe sa invaliditetom; Romi; samohrani roditelji i nekvalifikovani i polukvalifikovani radnici, izbegla i raseljena lica i	Indikator je relevantan sa stanovišta merenja dostupnosti programa i mera aktivne politike zapošljavanja kao instrumenta za prevenciju socijalne isključenosti kod nezaposlenih pripadnika osetljivih grupa. S obzirom da je prosečno trajanje registrovane nezaposlenosti oko 40, meseci čini se metodološki	Da NSZ Kvartalno.

				korisnici novčane socijalne pomoći.	opravdanim da se posmatra tzv. tvrdo jezgro dugoročne nezaposlenosti 24+. Indikator je značajan za razvoj aktivnih mera zapošljavanja i njihovo prilagođavanje osetljivim grupama nezaposlenih. A imajući u vidu dostupnost podataka na nivou lokala od značaja je i za razvoj lokalnih akcionih planova zapošljavanja.	
<u>Lokalni okvir : indikatori konteksta</u>						
27.	Regionalna distribucija (administrativne) stope formalne zaposlenosti. Lokalni okvir.	Indikator konteksta.	Stopa administrativne zaposlenosti po okruzima i opštinama merena brojem formalno zaposlenih u odnosu na stanovništvo uzrasta 15-64 godine.	Prema polu i starosti: 15-64; 15-24; 25-54; 55-64. Stepen obrazovanja. Region-okrug-opština.	Izvor podataka za broj zaposlenih uključujući i fleksibilne oblike rada je baza Centralnog registra obveznika socijalnog osiguranja. S obzirom da Anketa o radnoj snazi ne meri zaposlenost na nivou okruga, odnosno ti podaci nisu pouzdani i reprezentativni, oslanjanje na administrativne izvore podataka je jedini način da se zaposlenost sagleda do perspektive okruga ili opština unutar okruga. U tom smislu analiza podataka za nivo okruga i	Da CROSO/ RZS – Rezultati popisa za 2011 godinu. Kvartalno.

					opština pruža celovitiju sliku o varijacijama između stopa zaposlenosti na nivou regiona - prema anketi o radnoj znazi. Izvor podataka za zaposlenost je CROSO, a za stanovništvo u radnoj dobi po okruzima i opštinama rezultati Popisa stanovništva iz 2011. godine.	
28.	Racio zapošljavanja pripadnika osetljivih grupa. Lokalni okvir.	Indikator konteksta.	Učešće zaposlenih koji su bili registrovani na evidenciji nezaposlenih u odnosu na ukupan broj registrovanih nezaposlenih lica. Racio zapošljavanja s evidencije NSZ predstavlja količnik ukupnog broja lica iz određene kategorije koja su u izveštajnom periodu bila prijavljena na evidenciju NSZ u statusu nezaposlenih aktivnih lica i broja lica iz iste kategorije koja su se zaposlila, odnosno prijavljena su na osiguranje po osnovu zaposlenja u Centralni registar obveznika socijalnog osiguranja, bez obzira na to da li im je NSZ posredovala u zapošljavanju ili ne. Ukupan broj lica u statusu aktivnih nezaposlenih lica predstavlja zbir broja nezaposlenih na početku izveštajnog perioda i novoprijavljenih na evidenciju u	Pol. Starost: ukupno 15-64; mladi 15-24; stariji 50+; osobe sa invaliditetom; lica u izraženoj dugoročnoj nezaposlenosti (24 meseca i duže); osobe sa invaliditetom; Romi; samohrani roditelji; nekvalifikovani i polukvalifikovani radnici; izbegla i raseljena lica i korisnici novčane socijalne pomoći. Stepen obrazovanja. Region-okrug-opština.	Razlika u zapošljavanju kod različitih kategorija izražena u procentnim poenima predstavlja relevantan pokazatelj dostupnosti slobodnih poslova - uz sva ograničenja u pogledu administrativnih podataka i činjenicu da se mali broj nezaposlenih Roma ili osoba sa invaliditetom nalazi na evidenciji NSZ. Značaj za politiku zapošljavanja se ogleda u mogućnostima koje indikator pruža za razvoj lokalnih akcionih planova zapošljavanja i usmeravanje mera prema kategorijama nezaposlenih sa manjim raciom zapošljavanja.	Da NSZ/ CROSO Kvartalno.

			toku izveštajnog perioda. Na primeru godišnjeg izveštaja: ukupan broj aktivnih nezaposlenih lica u toku kalendarske godine bi predstavljao broj nezaposlenih lica na dan 31.12. prethodne godine + novoprijavljena lica tokom izveštajne godine. Procenat lica iz kategorije aktivnih nezaposlenih lica koji se zaposlio i o tome postoji podatak u CROSO-u predstavlja racio zapošljavanja. Disperzija u zapošljavanju s evidencije NSZ je nula kada je identičan procenat zapošljavanja za sva aktivna nezaposlena lica i zapošljavanja pripadnika osetljivih grupa. Razlika se iskazuje u procentnim poenima. Po istom pricipu se utvrđuju razlike između pojedinih grupa, a ukrštanje je moguće prema regionima,okruzima, opštini, polu ili stepenu obrazovanja.			
--	--	--	--	--	--	--

4.1. Kjučni indikatori

4.1.1. Stopa rizika od siromaštva kod zaposlenih

Naziv indikatora	Stopa rizika od siromaštva kod zaposlenih
Okvir porekla indikatora (nacionalni, lokalni, EU, UN)	Okvir EU. Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) koristi ove podatke za praćenje realizacije ciljeva EU u oblasti socijalne zaštite i socijalne inkluzije. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14239&langId=en Evropska komisija - Evropska mreža socijalne politike objavljuje ove podatke u izveštajima za socijalne investicije za članice EU i zemlje kandidate. ec.europa.eu/social/main.jsp Drugi nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji.
Status indikatora (primarni, sekundarni, kontekst)	Primarni
Definicija indikatora	Učešće zaposlenih lica (18+) sa ekvivalentnim raspoloživim prihodom ispod praga rizika od siromaštva, koja je utvrđena na 60% medijane nacionalnog ekvivalentnog raspoloživog dohotka po potrošačkoj jedinici. Jedinica posmatranja je domaćinstvo, a statistička populacija ne obuhvata lica iz institucija kolektivnog smeštaja.
Relevantnost praćenja indikatora za donosiocje odluka na nacionalnom i lokalnom nivou.	Indikator stope rizika od siromaštva kod zaposlenih predstavlja jedan od ključnih aspekata veze između zaposlenosti i siromaštva, imajući u vidu to da je zaposlenje jedan od ključnih faktora u sprečavanju siromaštva, mada nije uvek sigurna zaštita od siromaštva. S obzirom na opšti trend zadržavanja na istom nivou, ili rasta stope rizika od siromaštva kod zaposlenih bez obzira na nivo rasta opšte stope zaposlenosti, značajno je korišćenje ovog indikatora za kvalitativne analize uticaja privrednog rasta i stope zaposlenosti. Na rizik siromaštva zaposlenih utiče više faktora, a po pravilu žene, samozaposleni i lica sa nižim nivoom obrazovanja imaju veću stopu rizika, pa u tom smislu kvalitativna analiza razlika između različitih kategorija daje mogućnosti za kreiranje i sprovođenje bolje prilagođenih mera za podsticanje zapošljavanja.

Metodološka interpretacija pitanja od značaja za potpunije razumevanje indikatora	Pojedinci su prema radnom statusu klasifikovani kao zaposleni ukoliko su u referentnom periodu bili zaposleni najmanje 7 meseci, bez obzira na vrstu zaposlenja. Referentni period je 12 meseci u prethodnoj kalendarskog godini. Za svođenje ukupnog broja članova domaćinstva na broj potrošačkih jedinica (ekvivalentnih odraslih) koji žive u domaćinstvu, koristi se modifikovana OECD skala ekvivalencije prema kojoj se prvom odraslom dodeljuje 1, ostalim odraslim članovima domaćinstva i deci starijoj od 14 godina 0,5, a mlađoj deci 0,3. Ukoliko nije drugačije naznačeno, stopa rizika od siromaštva se računa nakon socijalnih transfera – penzija, naknada za slučaj nezaposlenosti i sl.
Jedinica merenja	Procenat zaposlenih u riziku od siromaštva u odnosu na ukupnu populaciju
Način izračunavanja indikatora	Procenat zaposlenih u riziku od siromaštva u odnosu na ukupan broj lica starosti 18 i više godina i procenat zaposlenih u riziku od siromaštva za svaku od kategorija u odnosu na ukupnu populaciju iz iste kategorije (starost, obrazovanje i sl).
Nivo razvrstavanja (pol, starost i sl.)	Pol. Starost: 18-64; 65 i više. Puno radno vreme / nepuno radno vreme. Rad na neodređeno vreme / rad na određeno vreme / privremeni i povremeni poslovi / sezonski poslovi. Zaposleni za platu / samozaposleni. Pomažući članovi domaćinstva. Stepen obrazovanja.
Dostupnost podataka za izračunavanje indikatora (Da/Ne)	Da.
Izvor	SILC.
Rok za izveštavanje	Godišnje.
Komentar	Iskazivanje prema obrazovanju treba da bude usaglašeno sa Međunarodnom standardnom klasifikacijom obrazovanja – ISCED 2013F.

4.1.2. Stopa rizika od siromaštva kod domaćinstava sa vrlo niskom radnom aktivnošću

Naziv indikatora	Stopa rizika od siromaštva kod domaćinstava sa vrlo niskom radnom aktivnošću
Okvir porekla indikatora (nacionalni, lokalni, EU, UN)	Okvir EU. Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) koristi ove podatke za praćenje realizacije ciljeva EU u oblasti socijalne zaštite i socijalne inkluzije. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14239&langId=en Evropska komisija - Evropska mreža socijalne politike objavljuje ove podatke u izveštajima za socijalna ulaganja za članice EU i zemlje kandidate. ec.europa.eu/social/main.jsp Drugi nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji.
Status indikatora (primarni, sekundarni, kontekst)	Primarni.
Definicija indikatora	Učešće lica (0+) sa ekvivalentnim raspoloživim prihodom ispod praga rizika od siromaštva koji je utvrđen na 60% medijane nacionalnog ekvivalentnog raspoloživog dohotka po potrošačkoj jedinici u domaćinstvima sa veoma niskim radnim intenzitetom. Jedinica posmatranja je domaćinstvo i statistička populacija koja ne obuhvata lica iz institucija kolektivnog smeštaja.
Relevantnost praćenja indikatora za donosiocce odluka na nacionalnom i lokalnom nivou	Indikator stope rizika od siromaštva kod domaćinstava sa veoma niskim radnim intenzitetom predstavlja jedan od ključnih aspekata veze između zaposlenosti i siromaštva, a imajući u vidu to da je zaposlenje jedan od ključnih faktora u sprečavanju siromaštva ili izlasku iz njega, pokazatelj se smatra relevantnim za praćenje efikasnosti sistema socijalne zaštite domaćinstava bez zaposlenih, ali i za politiku zapošljavanja u smislu dostupnosti slobodnih poslova za radno sposobna lica iz ovih domaćinstava.
Metodološka interpretacija pitanja od značaja za potpunije razumevanje indikatora	Veoma nizak radni intenzitet se odnosi na radno sposobne članove domaćinstva uzrasta 18 – 59 godina (sa izuzetkom studenata 18-24 godina) koji nisu radili u referentnom periodu ili su radili manje od 20% u odnosu na njihov ukupni radni potencijal. Referentni period je 12 meseci u prethodnoj kalendarskog godini. Ukoliko je na skali za veoma nizak intenzitet (0-0,20) vrednost 0, reč je o domaćinstvima bez zaposlenih.

	Za svođenje ukupnog broja članova domaćinstva na broj potrošačkih jedinica (ekvivalentnih odraslih) koji žive u domaćinstvu koristi se modifikovana OECD skala ekvivalencije prema kojoj se prvom odraslom dodeljuje 1, ostalim odraslim članovima domaćinstva i deci starijoj od 14 godina 0,5 a mlađoj deci 0,3. Ukoliko nije drugačije naznačeno, stopa rizika od siromaštva se računa nakon socijalnih transfera – penzija, naknada za slučaj nezaposlenosti i sl.
Jedinica merenja	Procenat lica iz kategorije domaćinstava u riziku od siromaštva sa niskim radnim intenzitetom u odnosu na ukupnu statističku populaciju.
Način izračunavanja indikatora	Procenat lica iz kategorije domaćinstava u riziku od siromaštva sa niskim radnim intenzitetom u odnosu na ukupnu statističku populaciju i učešće navedenih lica unutar svake kategorije u odnosu na populaciju iz iste kategorije (starost i sl).
Nivo razvrstavanja (pol, starost i sl)	Pol (za lica starija od 18 godina). Starost: 0-17 (0-5; 6-11; 12-17), 18-59.
Dostupnost podataka za izračunavanje indikatora (Da/Ne)	Da.
Izvor	SILC.
Rok za izveštavanje	Godišnje.
Komentar	S obzirom da anketni izvori ne prate pojavu do nivoa okruga ili opštine podatke dobijene na ovaj način je potrebno kombinovati sa podacima iz administrativnih izvora koji se odnose na stopu dugoročne nezaposlenosti.

4.1.3. Stopa dugoročne nezaposlenosti

Naziv indikatora	Stopa dugoročne nezaposlenosti
Okvir porekla indikatora (nacionalni, lokalni, EU, UN)	Okvir EU. Evropska komisija - DG Employment koristi ove podatke u praćenju nacionalnih programa reformi u oblasti zapošljavanja i socijalne politike. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=13608&langId=en Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) koristi ove podatke za praćenje realizacije ciljeva EU u oblasti socijalne zaštite i socijalne inkluzije. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14239&langId=en Praćenje socijalne isključenosti u Srbiji.
Status indikatora (primarni, sekundarni, kontekst)	Primarni.
Definicija indikatora	Učešće lica koja su nezaposlena duže od 12 meseci u kontingentu radne snage (zbir nezaposlenih i zaposlenih).
Relevantnost praćenja indikatora za donosiocje odluka na nacionalnom i lokalnom nivou	Nezaposlenost u Srbiji ima dugoročni karakter i većina (oko 65%) nezaposlenih traži posao duže od godinu dana. Iskustva pokazuju da se sa rastom dužine trajanja nezaposlenosti smanjuju šanse za nalaženje posla, a da je dugoročna nezaposlenost u jakoj korelaciji sa porastom rizika od siromaštva. Iz tog razloga se dugoročna nezaposlenost u najvećem broju zemalja EU koristi kao glavni indikator za praćenje uticaja kretanja na tržištu rada na siromaštvo i socijalnu isključenost. U svim strateškim dokumentima u oblasti politike zapošljavanja na nacionalnom nivou smanjenje dugoročne nezaposlenosti je postavljeno kao cilj, pa je u tom smislu praćenje dugoročne nezaposlenosti relevantno za razvoj i implementaciju različitih mera za njeno suzbijanje, a samim tim i suzbijanje siromaštva. Na rizik od dugoročne nezaposlenosti utiče više faktora, uključujući i socio-demografske karakteristike pojedinca, pa u tom smislu kvalitativna analiza razlika između lica daje mogućnosti za kreiranje i sprovođenje bolje prilagođenih mera za podsticanje zapošljavanja.
Metodološka interpretacija pitanja od značaja za potpunije razumevanje indikatora	Prema standardu Evrostata i preporukama ILO za 2015/2016, stopa nezaposlenosti se računa za kontingent aktivnog stanovništva starosti 15-74 godine. U skladu sa tim i dugoročna nezaposlenost se meri u odnosu na radnu snagu starosti 15-74 godine.

	Preporuka je da se ovaj indikator interpretira zajedno sa pokazateljima regionalne distribucije administrativne stope dugoročne nezaposlenosti. U nerazvijenim i manje razvijenim okruzima, mogućnosti za nalaženje posla su manje, pa je i verovatnoća za rast rizika od siromaštva veća.
Jedinica merenja	Učešće lica u dugoročnoj nezaposlenosti u odnosu na kontigent radne snage (zbir zaposlenih i nezaposlenih) starosti 15-74 godine.
Način izračunavanja indikatora	Učešće lica u dugoročnoj nezaposlenosti u odnosu na kontigent radne snage (zbir zaposlenih i nezaposlenih) starosti 15-74 godine i učešće nezaposlenih lica u dugoročnoj nezaposlenosti za svaku od kategorija u odnosu na radnu snagu starosti 15-74 godine iz iste kategorije (region, nivo obrazovanja i sl).
Nivo razvrstavanja (pol, starost i sl)	Pol i starost: 15-24; 24-54; 55-64; 65-74. Stepen obrazovanja. Region: Sever (Beograd i Vojvodina) Jug (Južna i istočna Srbija i Šumadija i zapadna Srbija).
Dostupnost podataka za izračunavanje indikatora (Da/Ne)	Da.
Izvor	LFS.
Rok za izveštavanje	Kvartalno.
Komentar	Iskazivanje prema obrazovanju treba da bude usaglašeno sa Međunarodnom standardnom klasifikacijom obrazovanja – ISCED 2013F.

4.1.4. Regionalna kohezija

Naziv indikatora	Regionalna kohezija
Okvir porekla indikatora (nacionalni, lokalni, EU, UN)	Nacionalni okvir. Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) koristi ove podatke za praćenje realizacije ciljeva EU u oblasti socijalne zaštite i socijalne inkluzije. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14239&langId=en Praćenje socijalne isključenosti u Srbiji.
Status indikatora (primarni, sekundarni, kontekst)	Primarni.
Definicija indikatora	Razlika u stopama zaposlenosti između regiona.
Relevantnost praćenja indikatora za donosiocje odluka na nacionalnom i lokalnom nivou	Pokazatelj je značajan za politiku podsticanja ravnomernog regionalnog razvoja, posebno ako se posmatraju razlike u stopama zaposlenosti na nivou okruga i opština jer su izraženije u odnosu na regione.
Metodološka interpretacija pitanja od značaja za potpunije razumevanje indikatora	Disperzija regionalnih stopa zaposlenosti se odnosi na razlike u stopama zaposlenosti između regiona. Učešće zaposlenih 15-64 godine u odnosu na ukupan broj lica iste starosne dobi na nivou regiona. Disperzija regionalnih stopa zaposlenosti je nula kada su identične stope zaposlenosti u svim regionima, a ona će rasti ukoliko postoji povećanje razlika između stope zaposlenosti među regionima. Prema standardu Evrostata i preporukama ILO za 2015/2016, stopa zaposlenosti se računa za kontigent stanovništva starosti 15-64 godine.
Jedinica merenja	Učešće zaposlenih starosti 15-64 godine u odnosu na stanovništvo u istoj starosnoj dobi.
Način izračunavanja indikatora	Učešće zaposlenih starosti 15-64 godine u odnosu na stanovništvo u istoj starosnoj dobi prema regionima, i razlika u stopi zaposlenosti između regiona izražena u procentnim poenima.
Nivo razvrstavanja (pol, starost i sl)	Srbija Sever : Grad Beograd i Vojvodina. Srbija Jug: Južna i istočna Srbija i Šumadija i zapadna Srbija. Regioni su razvrstani prema sistemu EU za razvrstavanje regiona (NUTS).

Dostupnost podataka za izračunavanje indikatora (Da/Ne)	Da.
Izvor	LFS.
Rok za izveštavanje	Kvartalno.
Komentar	S obzirom na to da Anketa o radnoj snazi ne meri zaposlenost na nivou okruga unutar statističkih oblasti, a razlike između opština unutar oblasti su velike, preporuka je da se interpretacije dopune sa tumačenjima indikatora o regionalnoj distribuciji formalne stope zaposlenosti na bazi administrativnih izvora.

4.1.5. Mladi koji nisu zaposleni niti su u obrazovanju ili na obukama

Naziv indikatora	Mladi koji nisu zaposleni niti su u obrazovanju ili na obukama
Okvir porekla indikatora (nacionalni, lokalni, EU, UN)	Okvir EU. Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) objavljuje ove podatke u godišnjim izveštajima o socijalnoj situaciji u zemljama EU. ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7744&visible=0 Ujedinjene nacije – Mreža za održivi razvoj koriste ove podatke za monitoring i izveštavanje o realizaciji Milenijumskih ciljeva održivog razvoja. unsdsn.org/indicators. Program reformi politike zapošljavanja i socijalne politike.
Status indikatora (primarni, sekundarni, kontekst)	Primarni.
Definicija indikatora	Učešće mladih koji nisu zaposleni niti su u obrazovanju ili obuci u ukupnom broju mladih.

Relevantnost praćenja indikatora za donosiocje odluka na nacionalnom i lokalnom nivou	NEET status je snažan indikator socijalne isključenosti kod mladih. Jedan od osnovnih SDG ciljeva je i smanjenje učešća NEET-a do 2030. Za nivo nacionalnih politika ovaj pokazatelj ima veliki značaj u kontekstu potrebe za razvojem mera za njihovu aktivaciju, a posebno mladih koji se ne nalaze na evidenciji javne službe za zapošljavanje.
Metodološka interpretacija pitanja od značaja za potpunije razumevanje indikatora	Učešće mladih koji nisu zaposleni niti su u obrazovanju ili obuci starosti 15-24 godine u ukupnom broju mladih iste starosti. Indikator u metodološkom pogledu pored mladih nezaposlenih obuhvata i onaj deo neaktivnih mladih koji nisu u obrazovanju ili obuci.
Jedinica merenja	Procenat mladih koji nisu zaposleni, niti su u obrazovanju ili na obuci.
Način izračunavanja indikatora	Učešće mladih koji nisu zaposleni niti su u obrazovanju ili na obuci starosti 15-24 godine u ukupnom broju mladih iste starosti, i učešće mladih koji nisu zaposleni niti su u obrazovanju ili na obuci u odnosu na ukupan broj mladih prema kategorijama (pol i starost).
Nivo razvrstavanja (pol, starost i sl)	Pol i starost: 15-24; 15-19, 20-24.
Dostupnost podataka za izračunavanje indikatora (Da/Ne)	Da.
Izvor	LFS.
Rok za izveštavanje	Kvartalno.
Komentar	-

4.1.6. Stopa zaposlenosti starijih

Naziv indikatora	Stopa zaposlenosti starijih
Okvir porekla indikatora (nacionalni, lokalni, EU, UN)	Okvir EU. Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) koristi ove podatke za praćenje realizacije ciljeva EU u oblasti socijalne zaštite i socijalne inkluzije. ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14239&langId=en Evropska komisija – Odbor za socijalnu zaštitu (SPC) objavljuje ove podatke u godišnjim izveštajima o socijalnoj situaciji u zemljama EU. ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7744&visible=0 Program reformi politike zapošljavanja i socijalne politike.
Status indikatora (primarni, sekundarni, kontekst)	Primarni.
Definicija indikatora	Učešće starijih zaposlenih u populaciji starijih.
Relevantnost praćenja indikatora za donosiocje odluka na nacionalnom i lokalnom nivou	Stopa zaposlenosti za lica starosti 55-64 je bitan aspekt održivosti sistema penzija. Indikator treba posmatrati u kontekstu očekivane dužine radnog veka a značaj za politiku reforme penzionog sistema kao i aktivnog starenja treba posmatrati u kontekstu intervencija za produžetak radnog veka poput: administrativnih mera za pooštavanje uslova za penziju ili razvoja kombinovanog modela rada i penzionisanja. Istovremeno, pad stope zaposlenosti kod starijih u odnosu na druge starosne grupe zahteva kreiranje posebnih mera za popravljavanje njihovog položaja na tržištu rada, a naročito starijih koji su ostali bez posla.
Metodološka interpretacija pitanja od značaja za potpunije razumevanje indikatora	Procenat zaposlenih starosti 55-64 godine u odnosu na populaciju u istoj starosnoj dobi.
Jedinica merenja	Zaposleni stariji u odnosu na ukupnu populaciju starijih.
Način izračunavanja indikatora	Učešće zaposlenih starosti 55-64 godine u populaciji u istoj starosnoj dobi i razvrstano prema polu.
Nivo razvrstavanja (pol, starost i sl)	Pol i starost: 55-64 godine.
Dostupnost podataka za izračunavanje indikatora (Da/Ne)	Da.

Izvor	LFS.
Rok za izveštavanje	Kvartalno.
Komentar	Preporuka je da se kombinuje sa administrativnom stopom zaposlenosti kako bi se dobio bolji uvid u položaj starijih na tržištu rada na nivou okruga i opštine.

4.1.7. Racio zapošljavanja pripadnika osetljivih grupa

Naziv indikatora	Racio zapošljavanja pripadnika osetljivih grupa
Okvir porekla indikatora (nacionalni, lokalni, EU, UN)	Lokalni okvir.
Status indikatora (primarni, sekundarni, kontekst)	Indikator konteksta.
Definicija indikatora	Učešće zaposlenih koji su bili registrovani na evidenciji nezaposlenih u odnosu na ukupan broj registrovanih nezaposlenih lica.
Relevantnost praćenja indikatora za donosiocce odluka na nacionalnom i lokalnom nivou	Razlika u zapošljavanju kod različitih kategorija izražena u procentnim poenima predstavlja relevantan pokazatelj dostupnosti slobodnih poslova - uz sva ograničenja u pogledu administrativnih podataka i činjenicu da se mali broj nezaposlenih Roma ili osoba sa invaliditetom nalazi na evidenciji NSZ. Značaj za politiku zapošljavanja se ogleda u mogućnostima koje indikator pruža za razvoj lokalnih akcionih planova zapošljavanja i usmeravanje mera prema kategorijama nezaposlenih koji značajno teže dolaze do posla.
Metodološka interpretacija pitanja od značaja za potpunije razumevanje indikatora	Racio zapošljavanja sa evidencije NSZ predstavlja količnik ukupnog broja lica iz određene kategorije koja su u izveštajnom periodu bila prijavljena na evidenciju NSZ u statusu nezaposlenih aktivnih lica i broja lica iz iste kategorije koja su se zaposlila, odnosno prijavljena su na osiguranje po osnovu zaposlenja u Centralni registar obveznika socijalnog osiguranja, bez obzira na to da li im je NSZ posredovala u zapošljavanju ili ne. Disperzija u zapošljavanju sa evidencije NSZ je nula kada je identičan procenat zapošljavanja za sva aktivna nezaposlena lica i zapošljavanja pripadnika osetljivih grupa. Razlika se iskazuje u procentnim poenima. Po istom principu se utvrđuju razlike između pojedinih grupa, a ukrštanje je moguće prema regionima, okruzima, opštini, polu ili stepenu obrazovanja.
Jedinica merenja	Procenat zaposlenih sa evidencije u odnosu na ukupan broj nezaposlenih lica iz određene kategorije.

Način izračunavanja indikatora	Ukupan broj lica u statusu aktivnih nezaposlenih lica predstavlja zbir broja nezaposlenih na početku izveštajnog perioda i novoprijavljenih na evidenciju u toku izveštajnog perioda. Na primeru godišnjeg izveštaja: ukupan broj aktivnih nezaposlenih lica u toku kalendarske godine bi predstavljao broj nezaposlenih lica na dan 31.12. prethodne godine + novoprijavljena lica tokom izveštajne godine. Procenat lica iz kategorije aktivnih nezaposlenih lica koja su se zaposlila, i o tome postoji podatak u CROSO-u, predstavlja racio zapošljavanja za određenu grupu, kao i prema nivou razvrstavanja.
Nivo razvrstavanja (pol, starost i sl)	Pol. Starost: ukupno 15-64; mladi 15-24; stariji 50+; osobe sa invaliditetom; lica u izraženoj dugoročnoj nezaposlenosti (24 meseca i duže); osobe sa invaliditetom; Romi; samohrani roditelji; nekvalifikovani i polukvalifikovani radnici; izbegla i raseljena lica i korisnici novčane socijalne pomoći. Stepen obrazovanja. Region-okrug-opština.
Dostupnost podataka za izračunavanje indikatora (Da/Ne)	Da.
Izvor	NSZ i CROSO.
Rok za izveštavanje	Kvartalno.
Komentar	-

4.1.8. Stopa participacije osetljivih grupa u aktivnim merama tržišta rada

Naziv indikatora	Stopa participacije osetljivih grupa u aktivnim merama tržišta rada
Okvir porekla indikatora (nacionalni, lokalni, EU, UN)	Lokalni okvir.
Status indikatora (primarni, sekundarni, kontekst)	Primarni indikator.
Definicija indikatora	Učešće pripadnika osetljivih grupa u aktivnim merama tržišta rada prema tipologiji mera i programa.
Relevantnost praćenja indikatora za donosiocce odluka na nacionalnom i lokalnom nivou	Indikator je relevantan sa stanovišta merenja dostupnosti programa i mera aktivne politike zapošljavanja kao instrumenta za prevenciju socijalne isključenosti kod nezaposlenih pripadnika osetljivih grupa. Indikator je značajan za razvoj aktivnih mera zapošljavanja i njihovo prilagođavanje osetljivim grupama nezaposlenih. Imajući u vidu dostupnost podataka na nivou lokala, od značaja je i za razvoj lokalnih akcionih planova zapošljavanja.
Metodološka interpretacija pitanja od značaja za potpunije razumevanje indikatora	Izdvojene su one osetljive grupe nezaposlenih koje imaju najmanji pristup tržištu rada i slobodnim poslovima uključujući i lica u dugoročnoj nezaposlenosti. S obzirom da je prosečno trajanje registrovane nezaposlenosti oko 40 meseci, metodološki je opravdano da se posmatra tzv. tvrdo jezgro dugoročne nezaposlenosti 24+.
Jedinica merenja	Učešće nezaposlenih iz kategorije osetljivih u odnosu na ukupan broj korisnika.
Način izračunavanja indikatora	Procentualna zastupljenost pripadnika osetljivih grupa u aktivnim merama tržišta rada prema tipologiji mera i pripadnosti grupi, kao i prema stratifikaciji, odnosno nivou razvrstavanja.
Nivo razvrstavanja (pol, starost i sl)	Prema polu i starosti: 15-64; 15-24; 25-54; 55-64. Stepen obrazovanja. Region-okrug-opština.
Dostupnost podataka za izračunavanje indikatora (Da/Ne)	Da.
Izvor	NSZ i CROSO.

Rok za izveštavanje	Kvartalno.
Komentar	-

5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE

Merenje siromaštva i socijalne isključenosti je analitički i operativno relevantno na svim nivoima kreiranja politika, kako u globalnom tako i u nacionalnom ili lokalnom kontekstu. Moguća arhitektura indikatora siromaštva i socijalne isključenosti na nacionalnom ili subnacionalnom nivou se temelji na iskustvima u razvoju međunarodno uporedivih indikatora kao opštem okviru uz mogućnosti za definisanje nacionalno specifičnih indikatora. Pri tome je veoma važno da se na nacionalnom nivou pažnja usmeri na uži izbor vodećih indikatora u okviru različitih dimenzija siromaštva i socijalne isključenosti kao multidimenzionalnog koncepta. U tom kontekstu, različite vrste nacionalnih javnih politika, poput zapošljavanja, obrazovanja ili socijalne zaštite, treba u definisanju ciljeva da se rukovode indikatorima za praćenje različitih aspekata siromaštva i socijalne isključenosti. Pored vodećih indikatora, kako pokazuju pozitivna iskustva u razvoju i reviziji indikatora na međunarodnom i nacionalnom nivou, lista indikatora obuhvata i pomoćne indikatore kao i kontekstualne informacije na osnovu kojih je moguće detaljnije i celovitije sagledavanje neke pojave. Nacionalni indikatori kao osnov za praćenje i razvoj efikasnih javnih politika relevantnih za smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti se zbog potrebe za statističkim izveštavanjima i poređenjem u dostignućima na nivou zemalja, u meri u kojoj je to moguće, upodobljavaju sa indikatorima u okviru EU ili na nivou organizacija UN-a. U svakom slučaju, nacionalni indikatori predstavljaju ishod analize stanja i/ili dijagnoze uzroka siromaštva i socijalne isključenosti u datoj zemlji. Zemlje bi, dakle, trebalo da razvijaju svoj okvir za praćenje siromaštva i socijalne isključenosti uključujući ciljeve i pokazatelje izgrađene na osnovu pouzdanih i blagovremenih podataka. A kako bi se osigurao veći nivo koordinacije i upravljanja u vezi sa pitanjima socijalnog uključivanja, pored uključivanja zainteresovanih aktera na svim nivoima vlasti – lokalnih, regionalnih, nacionalnih i (kada je to relevantno i moguće) međunarodnih, neophodno je da indikatori budu integrisani u glavne tokove svih relevantnih politika. U tom kontekstu revizija, ne samo podataka, već i koncepta jednako je važna za bolje razumevanje uzroka siromaštva i socijalne isključenosti kao i za promene u politikama relevantnim za borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti.

U politikama koje polaze od nacionalnih ciljeva treba voditi računa da mogu postojati različiti prioriteti na regionalnom ili lokalnom nivou, pa bi iz tog razloga indikatori trebalo da, koliko god je moguće, obezbede praćenje siromaštva i socijalne isključenosti do najnižeg nivoa upravljanja u okviru države. Ovakav pristup omogućava bolje prilagođavanje politika lokalnim specifičnostima kao i poređenje postignuća u suzbijanju siromaštva i socijalne isključenosti između regiona, odnosno lokalnih samouprava unutar države. S druge strane, potreba za poređenjem učinka između zemalja ukazuje na drugu ulogu pokazatelja, što za posledicu ima definisanje zajedničkih

indikatora u međunarodnim okvirima. Kako bi se uspostavio adekvatan metodološki okvir za praćenje siromaštva i socijalne isključenosti na međunarodnom, nacionalnom, regionalnom ili lokalnom nivou od strane relevantnih tela i komisija EU i UN, predložena je višeslojna struktura koja obuhvata primarne i sekundarne indikatore (uključujući i kontekst informacije) koji su zajednički za zemlje čiji učinak se poredi, kao što je predloženo i izdvajanje nacionalno specifičnih indikatora i kontekst informacija pomoću kojih se mogu istaći specifičnosti za svaku od zemalja. Ovakav fleksibilan pristup omogućava da se merenje siromaštva i socijalne isključenosti na osnovu niza kriterijuma na nacionalnom i subnacionalnom nivou koristi kao instrument za izradu razvojnih strategija, dok se, sa druge strane, obim siromaštva i socijalne isključenosti različitih zemalja može procenjivati na relativno usaglašen način.

Globalna perspektiva ne znači da treba da postoji jedan globalni skup indikatora za sve zemlje i sve namene pošto postoji velika raznolikost nacionalnih i lokalnih okolnosti širom sveta, pa i sam razvoj sistema za merenje i praćenje siromaštva na nivou države utiče na reviziju zajedničkih inikatora u globalnom kontekstu. Što se tiče podataka potrebnih za izgradnju indikatora, značajan napredak je ostvaren u različitim zemljama, uz razlike u pogledu dostupnosti i kvaliteta podataka, a naročito kada su u pitanju lokalni aspekti siromaštva. Razmatranje kvaliteta i dizajna indikatora treba da utiče na planove za poboljšanje postojećih ili razvoj novih statističkih instrumenata. U tom kontekstu, pored istraživanja na nivou domaćinstava, dobar potencijal za prikupljanje podataka nude i administrativni izvori podataka. Administrativni registri podataka, u odnosu na anketne izvore, omogućavaju lakše i brže prikupljanje podataka u kraćim vremenskim intervalima, dok se na drugoj strani smanjuju troškovi koje sa sobom nose terenska istraživanja i intervjuisanje ispitanika. S obzirom na ograničenost obima podataka o lokalnim aspektima siromaštva i socijalne isključenosti koje je moguće obezbediti kroz anketna istraživanja, razvoj indikatora utemeljen na administrativnim izvorima podataka ima važnu ulogu za unapređenje statističkog sistema kako na nacionalnom tako i na međunarodnom planu. Prirodna polazna tačka za izgradnju indikatora je položaj pojedinca. Međutim, opšti trend u merenju siromaštva najčešće prati statističke pojave u okviru jedinica analize koje su šire od pojedinca poput domaćinstva ili pak kombinacijom karakteristika pojedinca i domaćinstva, što otvara prostor za kritička preispitivanja pristupa i razmatranje mogućnosti da se u većoj meri nego što je to trenutno slučaj fokus pažnje pomeri na pojedinca i na posmatranje različitih aspekata siromaštva i socijalne isključenosti iz perspektive longitudinalnih istraživanja. Međutim, iako je kvantifikacija od suštinskog značaja za analizu siromaštva i socijalne isključenosti, kvantitativni pokazatelji nisu dovoljni i treba da budu dopunjeni nalazima kvalitativnih studija. Iskustva u realizaciji politike zapošljavanja ukazuju na protivurečnosti u vezi sa uticajem zaposlenosti na smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti. I pored rasta stope zaposlenosti, u najrazvijenijim zemljama EU nije došlo do smanjenja stope siromaštva i socijalne isključenosti kod stanovništva u radnoj dobi. Starosna i porodična struktura stanovništva, migracije, globalna konkurencija i tehnološke inovacije potencijalno predstavljaju jake pokretače

rasta siromaštva, a istovremeno se nepovezanost ekonomskog rasta i zapošljavanja sa smanjenjem siromaštva može objasniti i time da poslovi nisu dostupni domaćinstvima sa niskim radnim intenzitetom, porastom fleksibilnih oblika zapošljavanja i nedobrovoljnom radu sa nepunim radnim vremenom, što za posledicu ima niže zarade i rast siromaštva kod zaposlenih.

Polazeći od toga da okvir za praćenje siromaštva i socijalne isključenosti svake zemlje treba da adekvatno odgovori na nacionalne i lokalne specifičnosti, kao i da omogući jasne veze sa međunarodnim standardima radi poboljšanja kvaliteta komparativne analize i uzajamnog učenja među zemljama, predloženo je 28 indikatora od čega je 9 novih indikatora ili 32% od ukupnog broja. U meri u kojoj je to bilo moguće (zbog dostupnosti podataka), uvršteni su i indikatori koji se oslanjaju na administrativne izvore podataka i omogućavaju praćenje različitih aspekata zaposlenosti do nivoa okruga i lokalnih samouprava, što ranije nije bio slučaj ili je ova vrsta indikatora bila zastupljena u značajno manjoj meri. U tom kontekstu, može se reći da je u izgradnji analitičkih i statističkih kapaciteta napravljen iskorak ka praćenju lokalnih specifičnosti tržišta rada sa ciljem boljeg usaglašavanja politike zapošljavanja sa potrebama najosetljivijih kategorija nezaposlenih na nivou okruga i opština. Polazeći od analize nivoa opštosti i relevantnosti za pitanja siromaštva i socijalne isključenosti u okviru dimenzije tržišta rada i zapošljavanja, od 28 predloženih indikatora moguće je izdvojiti 8 vodećih od kojih se 2 indikatora odnose na lokalni nivo, i to: stopa rizika od siromaštva kod zaposlenih, stopa rizika od siromaštva u domaćinstvima sa veoma niskim radnim intenzitetom, stopa dugoročne nezaposlenosti, učešće mladih koji nisu zaposleni niti su u obrazovanju ili obuci, regionalna kohezija, stopa zaposlenosti kod starih, ratio zapošljavanja pripadnika osetljivih grupa i participacija osetljivih grupa u aktivnim merama tržišta rada. Polazeći od činjenice da je razvoj indikatora kontinuiran proces, a ciljevi relevantni za smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti treba da budu sastavni deo politike zapošljavanja i drugih javnih politika, kao ključne preporuke se izdvajaju:

- Izgradnja statističkih i analitičkih kapaciteta za prikupljanje i obradu podataka na način koji omogućava praćenje različitih dimenzija siromaštva i socijalne isključenosti na nivou okruga i opština. S obzirom da anketni izvori podataka trenutno nemaju takav obuhvat podataka, ili ukoliko podaci postoje nisu reprezentativni, neophodno je unapređiti metodologiju anketiranja kako bi se obezbedio monitoring na svim nivoima upravljanja. Istovremeno, potreba za praćenjem položaja osetljivih grupa na tržištu rada poput Roma zahteva izmene u uzorku i sadržaju anketa kako bi se u kontinuitetu mogle pratiti promene i u skladu sa tim preduzimati korektivne mere. Jedan od načina za prevazilaženje ovog problema jeste i sprovođenje redovnih periodičnih istraživanja na godišnjem ili barem dvogodišnjem nivou. Unapređenje sistema evidencija o osiguranicima i nezaposlenim licima, pre svega u delu koji se odnosi na socio-ekonomski status i socio-demografske karakteristike pojedinaca, u perspektivi bi omogućio celovitije i dublje sagledavanje uticaja

različitih faktora na rizik siromaštva kod određenih grupa zaposlenih i nezaposlenih. U vezi sa navedenim je redovno sprovođenje participativnih istraživanja u kojima bi se istraživali različiti aspekti socijalnog stanja i kvaliteta života ranjivih grupa u najužoj saradnji sa pripadnicima navedenih grupa.

- U kontekstu integracije ciljeva relevantnih za smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti, u razvojne politike i strateška dokumenta posebnu pažnju treba posvetiti praćenju i izgradnji kapaciteta za integrisane usluge u oblasti socijalne politike i politike zapošljavanja. U vezi sa navedenim, potrebno je razvijati nove mere aktivne politike za zapošljavanje za osetljive grupe, a posebno mlade koji nisu prijavljeni na evidenciji NSZ i ne nalaze se na školovanju ili obuci. Izgradnja kapaciteta lokalnih saveta za zapošljavanje i razvoj lokalnih akcionih planova zapošljavanja na način koji bi omogućio veću povezanost lokalnih mera aktivne politike zapošljavanja sa potrebama najosetljivijih grupa predstavlja jedan od mehanizama za izgradnju institucionalnih kapaciteta.
- Evaluacija učinka mera koje se predlažu u okviru različitih politika putem primenjenih istraživačkih studija.

6. LITERATURA

1. Cantillon, B. (2011): The Paradox of the Social Investment State: Growth, Employment and Poverty in the Lisbon Era. *Journal of European Social Policy*, 21(5): 432-449.
2. Council of the Sustainable Development Solutions Network (2015): Indicators and a Monitoring Framework for the Sustainable Development Goals. United Nations.
3. European Commission (2010): Poverty and Social Exclusion, Report.
4. European Commission (2015): 2014 Social Protection Performance Monitor (SPPM) Dashboard Results. EU Luxembourg.
5. European commission (2008): Employment, Social Affairs and Equal Opportunities DG, Portfolio of Overarching Indicators and Streamlined Social Inclusion, Pensions, and Health Portfolios.
6. European Commission (2010): Europa 2020, A strategy for smart, Sustainable and Inclusive Growth.
7. European Commission (2016): Low Pay and In-Work Poverty: Preventative Measures and Preventative Approaches.
8. European Commission (2016): Minimum Income Schemes in Europe - A study of National Policies 2015.
9. European Social Observatory (2014): Putting the Fight Against Poverty and Social Exclusion at the Heart of the EU Agenda: A Contribution to the Mid-Term Review of the Europe 2020 Strategy, Research Paper No. 15.
10. European Social Policy Network (2014): Social Investment in Europe - A study of National Policies, 2014.
11. Eurostat (2014): EU-SILC - Working Paper with the description of the Income and Living Conditions Dataset.
12. Eurostat, Labour Force Survey ,Explanatory Notes (to be applied from 2016 onwards).
13. Eurostat (2017): Methodological Guidelines And Description of EU – SILC, Target Variables.
14. Grzegorzewska, M., Thevenot, C. (2014): Working Age Poverty: What Policies Help People Finding a Job and Getting out of Poverty. Chapter 2 in European Commission, Employment and Social Developments in Europe 2013. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
15. ILO (2009): A Methodological Guide - Key Indicators of Youth Labour Markets: Concepts, Definitions and Tabulations.
16. Vaalavuo, M. (2015): Poverty Dynamics in Europe: From What to Why. European Commission Working Paper.
17. McKnight, A., Duque, M., Rucci, M. (2016): Creating More Equal Societies – What Works?, Evidence Review for DG Employment and Social Affairs.
18. Meulders, D., O'Dorchai, S. (2013): The Working Poor: Too Low Wage or too Many Kids? *American International Journal of Contemporary Research*, Vol. 3 (No.7).
19. Nacionalna strategija zapošljavanja 2011-2020, "Službeni glasnik RS", broj 37/2011.
20. OECD (2016): Education at a Glance- Social Indicators.
21. Ponthieux, S. (2009): The Working Poor as a Statistical Category: Methodological Difficulties and Exploration of a Notion of Poverty in Earned Income. Paris: INSEE.
22. Ray, K., Sissons, P., Jones, K., Vegeris, S. (2014): Employment, Pay and Poverty: Evidence and Policy Review. York: Joseph Rowntree Foundation.

23. Republički zavod za statistiku i UNICEF (2015): Istraživanje višestrukih pokazatelja položaja žena i dece u romskim naseljima u Srbiji 2014.
24. Republički zavod za statistiku (2015): Anketa o radnoj snazi (ARS), 2014/2015.
25. Republički zavod za statistiku (2013): Anketa o prihodima i uslovima života (SILC).
26. Social Protection Committee – Indicator Sub-Group ISG Work Programme, 2014.
27. Social Protection Committee – Indicator Sub-Group ISG Work Programme, 2015.
28. Social Protection Committee (2014): Annual Report of the on the Social Situation in the European Union.
29. Social Protection Committee and the European Commission Services (2015): Social Protection Systems in the EU: Financing Arrangements and the Effectiveness and Efficiency of Resource Allocation.
30. Social Protection Committee (2012): Social Protection Performance Monitor (SPPM) – Methodological Methodological Report by the Indicators Sub-Group of the Social Protection Committee.
31. SPC, Indicators Sub-Group (2015): Portfolio of EU Social Indicators for the Monitoring of Progress Towards the EU Objectives for Social Protection and Social Inclusion.
32. SPC (2011): Reinvigorating the Future of the Social Open Method of Coordination (OMC) in the Context of the Europe 2020 Strategy. Council of EU, Brussels.
33. The Social Protection Committee (2015): Review of Recent Social Policy Reforms.
34. Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlada Republike Srbije i Program Ujedinjenih nacija za razvoj (2016): Sekundarne analize podataka dobijenih kroz istraživanje Anketa o prihodima i uslovima života (SILC).
35. Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva (2014): Merenje siromaštva – teorijski koncepti, stanje i preporuke za Republiku Srbiju.
36. UNESCO (2013): Final Report of Most INTERNATIONAL UNESCO Workshop on “Measuring Social Public Policies: Inclusiveness and Impact”.
37. Vlada Republike Srbije (2007): Drugi izveštaj o implementaciji Strategije za smanjenje Siromaštva u Srbiji.
38. Vlada Republike Srbije (2009): Praćenje društvene isključenosti u Srbiji.
39. Vlada Republike Srbije (2010): Praćenje socijalne isključenosti u Srbiji i dopunjeno izdanje za period 2006-2012.
40. Vlada Republike Srbije (2016): Program reformi politike zapošljavanja i socijalne politike u procesu pristupanja EU.
41. Vlada Republike Srbije (2003): Strategija za smanjenje siromaštva u Srbiji.
42. Vlada Republike Srbije (2014): Drugi nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji – Pregled i stanje socijalne isključenosti i siromaštva za period 2011-2014 godine, sa prioritetima za naredni period.
43. World Bank (2016): Development goals in an era of demographic change - global monitoring report 2015/2016.
44. Youth Employment and Migration (2013): A Review of Practices from Joint Programmes of United Nations, ILO.